

PARTNERPENSIOEN

visie op het partnerpensioen in de toekomst

Expertisecentrum Pensioenrecht Vrije Universiteit Amsterdam.

27 september 2021

*****

Contact:

Prof. dr. Erik Lutjens - Hoogleraar Pensioenrecht
(020) 59 86268 | 06 52 418408 || e.lutjens@vu.nl

Prof. mr. Herman Kappelle – Bijzonder hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht
06 11 332053 || hkappelle@aegon.nl

Inhoud:

Management samenvatting & Key-take-aways

Woord vooraf

Hoofdstuk 1: Inleiding

- 1.1. Historie**
- 1.2. Stichting van de Arbeid**
- 1.3. Regeerakkoord**
- 1.4. Tweede Kamer**
- 1.5. Sociaal Economische Raad**
- 1.6. Stichting van de Arbeid (2)**
- 1.7. Politieke partijen**
- 1.8. Hoofdlijnennotie uitwerking pensioenakkoord**
- 1.9. Consultatieversie wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen**
- 1.10. Nabestaandenpensioen of partnerpensioen**

Hoofdstuk 2: Consultatieversie Wet toekomst pensioenen

- 2.1. Inleiding**
- 2.2. Partnerdefinitie**
- 2.3. Definitie partnerpensioen**
- 2.4. Nog steeds sprake van doorsneesystematiek**
- 2.5. Nog steeds een uitkeringsovereenkomst?**
- 2.6. ANW-hiaatpensioen**
- 2.7. Definitie gezamenlijke huishouding**
- 2.8. Onbedoeld niet-partnerschap**
- 2.9. Onbedoeld partnerschap**
- 2.10. Oplossing: partnerverklaring?**
- 2.11. Voortgezette dekking na beëindiging deelneming**

Hoofdstuk 3: Partnerpensioen en einde deelneming

- 3.1. Huidige situatie**
- 3.2. Consultatieversie Wetsvoorstel**
  - 3.2.1. Verplichte uitlooperperiode van minimaal drie maanden*
  - 3.2.2. Hogere dekking tijdens WW-uitkering*
  - 3.2.3. Beperkte duur vrijwillige voortzetting risicodekking*
  - 3.2.4. Geen uitruil meer van ouderdomspensioen*
  - 3.2.5. Geen wijziging vrijwillige voortzetting*

Hoofdstuk 4: alternatieven in uitkeringsritme

- 4.1. Inleiding**
- 4.2. Tot 10% van het opgebouwde pensioen ineens**
- 4.3. Volledig bedrag ineens**
- 4.4. Tijdelijke uitkering van vijf jaar**
- 4.5. Ruimere hoog-laagconstructie**
- 4.6. Uitkering van 50% van volledig salaris bij overlijden na pensioendatum**
- 4.7. Uitruil**
- 4.8. Twee keer partnerpensioen**

Hoofdstuk 5: Partnerpensioen bij scheiding en voor zelfstandigen + het alternatief van wettelijke regeling

5.1. Partnerpensioen bij scheiding

5.1.1. Geen bijzonder partnerpensioen

5.1.2. Pensioenverweer herleeft

5.2. Partnerpensioen voor zelfstandigen

5.3. Alternatief van wettelijke regeling

Aan deze paper werkten mee

Bijlage

Management samenvatting & Key-take-aways

Partnerpensioen voorziet in een belangrijke maatschappelijke behoefte en voorkomt dat achterblijvende partners in een financieel onaanvaardbare situatie terecht komen doordat het (hoofd)inkomen wegvalt bij het gezin. Zoals de Tweede Kamerleden Omtzigt en Bruins in hun initiatiefnota over het nabestaandenpensioen uit juli 2018 constateren, is in een kostwinnerssamenleving de noodzaak voor een dekking van een nabestaandenpensioen evident. En zoals minister Koolmees in zijn reactie op deze nota in januari 2019 aangeeft, kan ondanks het stijgende aantal huishoudens waarin beide partners een fulltimebaan of een grote deeltijd baan hebben, nog niet worden gesteld dat sprake is van een tweeverdienersmaatschappij. In veel huishoudens is volgens hem geen sprake van een evenwichtige inkomensverdeling, wat de ene partner financieel meer afhankelijk maakt van de andere partner dan vice versa. Koolmees stelt dan ook vast dat de behoefte aan een adequate nabestaandenvoorziening daardoor nog altijd bestaat.

In de Hoofdlijnennotitie uitwerking pensioenakkoord die minister Koolmees in juni 2020 aan de Tweede Kamer stuurde komt het nabestaandenpensioen als zodanig inhoudelijk echter niet aan de orde. De in december 2020 gepubliceerde consultatieversie van het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen bevat wel diverse bepalingen ter zake van het nabestaandenpensioen.

De kernvraag die wij in dit position paper beantwoorden, is of in de Consultatieversie het partnerpensioen voldoende aandacht krijgt. Onze conclusie is dat dit niet het geval is en dat – voor zover sprake is van partnerpensioen in de Consultatieversie – dit onvoldoende is doordacht en uitgewerkt, zodat een aantal onbedoelde effecten optreedt en het nadere aandacht en uitwerking vereist.

Dit geldt met name voor de volgende punten en constatering.

1. Als het ouderdompensioen wordt gebruikt als financieringsbron voor extra dekking om schrijnende gevallen waarin nabestaanden geconfronteerd worden met de situatie waarin er – al dan niet bewust - geen nabestaandenpensioen was, te voorkomen, kan de deelnemer die niet voor zijn pensioendatum doodgaat en wiens partner dus niet in een schrijnende situatie terecht komt, op zijn pensioeningangsdatum geconfronteerd worden met een andersoortige schrijnende situatie; een meer of minder aanzienlijk verlies van ouderdompensioen.
2. De combinatie van de voorgestelde artikelen 16 Pensioenwet (een diensttijdafhankelijk partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum) en 17 Pensioenwet (een voor alle deelnemers leeftijdsonafhankelijke gelijke premie), zorgt ervoor dat voor deze pensioenvorm sprake is van doorsneesystematiek, die het pensioenakkoord nu juist beoogt af te schaffen.
3. Een partnerpensioen op risicobasis is geen premieovereenkomst op basis van kapitaaldekking. Er is geen sprake van een “voor de uitkering gereserveerd vermogen” (zoals dat bij het ouderdompensioen straks het geval is), maar van een periodieke uitkering ter grootte van maximaal 50% van het salaris in de vorm van een risicoverzekering. Dit verschil moet naar onze mening duidelijk blijken uit de pensioenovereenkomst en de overige communicatie die de pensioenuitvoerder verstrekt aan de deelnemers.
4. Door de gekozen definitie van het begrip gezamenlijke huishouding is in bepaalde gevallen sprake van onbedoeld partnerschap en onbedoeld niet-partnerschap. Een oplossing voor dit onbedoelde niet-partnerschap en onbedoelde partnerschap kan een partnerverklaring zijn. Met een dergelijke verklaring geven ongehuwd samenwonenden aan dat zij staan ingeschreven op hetzelfde adres en er sprake is van een wederzijdse zorgrelatie.
5. Omdat de partnerdefinitie afwijkt van de tot nu toe gebruikelijke definities, kan het zijn dat iemand onder de oude definitie wél en onder de nieuwe definitie geen partner is in de zin van

de Pensioenwet, of vice versa. Voor de eerste situatie voorziet overgangsrecht in eerbiediging van bestaande aanspraken. Voor de tweede situatie is niets geregeld.

6. Doordat bij de vaststelling van de hoogte van het partnerpensioen geen rekening meer wordt gehouden met een franchise, is het onlogisch om het nabestaandenoverbruggingspensioen als bedoeld in artikel 18f Wet LB 1964 te baseren op de ANW-uitkering. Het nabestaandenoverbruggingspensioen kan als zodanig vervallen. In de plaats daarvan moeten deelnemers in een pensioenregeling die niet voorziet in een fiscaal maximaal partnerpensioen de mogelijkheid krijgen om fiscaal gefaciliteerd vrijwillig het partnerpensioen te optimaliseren.
7. De kosten voor een diensttijd onafhankelijk partnerpensioen zijn hoger dan de kosten van een partnerpensioen van voor iedere deelnemer 70% van het bereikbare ouderdompensioen. Voor alle deelnemers die op basis van het aantal te dienstjaren geen ‘vol’ ouderdompensioen opbouwen is de dekking voor het partnerpensioen momenteel navenant minder. Wij sluiten niet uit dat werkgevers die op dit gebied naar kostenneutraliteit streven niet het fiscaal maximale partnerpensioen ter grootte van 50% van het salaris zullen aanbieden, maar een lager percentage. Of wellicht zelfs besluiten om helemaal geen partnerpensioen op te nemen in de pensioenovereenkomst en het aan de werknemers zelf overlaten om een adequate voorziening voor hun partners te regelen.
8. Indien ook bij het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum wordt aangesloten bij een uitkering van 50% van het volledige salaris, wordt op dit punt uniformiteit behouden met het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum. Hierbij geldt evenwel eens te meer dat een hoger pensioen gepaard gaat met hogere kosten. Voorkomen moet worden dat de kosten contraproductief werken en werkgevers geen of nog slechts een laag partnerpensioen in de pensioenovereenkomst willen opnemen.
9. Voortzetting van de risicodekking ten laste van het opgebouwde pensioenkapitaal kan een flinke hap uit dat pensioenkapitaal nemen en daarmee het ouderdompensioen en het partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum flink verminderen. In bepaalde ‘slecht weer’-economische-scenario’s kunnen de risicopremies zelfs het gehele pensioenkapitaal of meer verbruiken.
10. De Consultatieversie leidt ertoe dat situaties kunnen ontstaan waarin bij een direct op een oud dienstverband aansluitend nieuw dienstverband twee keer een uitkering uit hoofde van partnerpensioen plaats vindt; eenmaal keer vanwege de vrijwillige voortzetting van de risicodekking bij einde dienstverband en eenmaal keer vanwege deelname in een pensioenregeling van de nieuwe werkgever. De omvang van het recht op partnerpensioen is (en blijft) gemaximeerd via artikel 18b Wet LB 1964. Dit betekent dat in het geval van twee keer partnerpensioen, er slechts eenmaal sprake is van een fiscaal gefaciliteerd pensioen.
11. Een partnerpensioen op risicobasis heeft geen verzekeringstechnische waarde en er is dus geen sprake van het verkrijgen van een bijzonder partnerpensioen bij scheiding. Hierdoor kan het zijn dat het pensioenverweer in geval van scheiding herleeft. Althans aan belang wint, omdat onder de toekomstige wetgeving alle partnerpensioenen bij overlijden voor de pensioendatum op risicobasis zullen zijn.
12. Er blijft ook met de voorgestelde wijzigingen het risico van schrijnende gevallen, met name in het geval dat de pensioenregeling van de (nieuwe) werkgever geen of een (heel) laag partnerpensioen kent of er een langere periode van werkloosheid is of men als zelfstandige gaat werken.
13. Er is door de dwingendrechtelijke bepalingen ten aanzien van partnerpensioen een sterke inmenging in de onderhandelings- en contractsvrijheid door de overheid ten aanzien van de

arbeidsvoorwaarde pensioen en er ontstaat een beperking van de vrijheid van ondernemerschap. Daarom is het wellicht meer passend dat de overheid de kennelijk gevoelde verantwoordelijkheid laat uitmonden in een wettelijke dekking van het partnerpensioen en dat – wanneer het alleen aan het verrichten van arbeid is gekoppeld – voor alle arbeidsvormen. Dus voor zowel werknemers als zelfstandigen.

Aanbevelingen

- Betrek bij de voorstellen voor de voortgezette dekking van partnerpensioenen ook de consequenties voor het ouderdomspensioen dat als financieringsbron hiervoor wordt gebruikt.
- Handhaaf voor rechtstreeks verzekerde partnerpensioenen de mogelijkheid om een leeftijdsafhankelijke premie te hanteren.
- Handhaaf voor het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum (en het wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioen waarvoor hetzelfde geldt), het karakter van de uitvoeringsovereenkomst.
- Voer een partnerverklaring in om de definitie van een gezamenlijke huishouding sluitend te maken, zodat geen sprake is van onbedoeld partnerschap en onbedoeld niet-partnerschap.
- Regel in het overgangsrecht dat voor bestaande situaties waarin onder de oude regeling geen sprake is van partnerschap en in de nieuwe regeling wél, voor de tot 1 januari 2027 verworven aanspraken de oude definitie van toepassing blijft, zodat geen sprake is van onverwacht partnerschap ‘met terugwerkende kracht’.
- Voorkom cumulatie van partnerpensioenen bij direct aansluitende dienstverbanden.
- Vervang het nabestaandenoverbruggingspensioen door de mogelijkheid om het partnerpensioen op vrijwillige basis fiscaal gefaciliteerd te optimaliseren.
- Heb oog voor de situatie waarin werkgevers vanwege de hogere kosten van een partnerpensioen ter grootte van 50% van het salaris ten opzichte van een partnerpensioen ter grootte van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen, besluiten om geen of geen fiscaal maximaal partnerpensioen aan te bieden in de pensioenovereenkomst.
- Besteed aandacht aan de situaties waarin nog steeds sprake kan zijn van schrijnende situaties omdat sprake is van pensioenregelingen die geen of een heel laag partnerpensioen kennen, een langere periode van werkloosheid of het worden van zelfstandigen.
- Onderzoek de mogelijkheden om te komen tot een wettelijke dekking van het partnerpensioen voor alle arbeidsvormen, zowel werknemers als zelfstandigen.

Woord vooraf

Het Expertisecentrum Pensioenrecht van de Vrije Universiteit Amsterdam verricht onderzoek, publiceert over, geeft onderwijs en lezingen in het Pensioenrecht. Dit betreft Pensioenrecht in ruime zin, dus alle pensioenpijlers, wettelijke sociale zekerheid, aanvullend pensioen, individuele pensioenen en dit niet alleen in context van Nederlandse wetgeving, maar ook in EU en ander internationaalrechtelijk verband. Bovendien benadert het Expertisecentrum het onderwerp pensioen niet strikt juridisch, maar met open oog voor de maatschappelijke omgeving en de belangen verbonden aan de doelstelling van een pensioen voor de pensioendeelnemers.

Het Expertisecentrum heeft jarenlange ervaring heeft een groep deskundigen van zowel binnen als buiten de Vrije Universiteit aan zich verbonden.

Aan deze paper werken de personen mee genoemd in het overzicht aan het slot van deze paper. Hierbij is de eerste penvoerder van hoofdstukken 1 en 2 Herman Kappelle, van hoofdstuk 3 Edwin Schop, van hoofdstuk 4 Bas Dieleman, van hoofdstuk 5 Erik Lutjens, terwijl Monique van der Poel op alle stukken nuttige opmerkingen heeft gemaakt.

Het Expertisecentrum staat open voor onderzoeksvragen en -opdrachten en ook voor alle suggesties over deze paper inzake partnerpensioen.

Erik Lutjens

Projectleider Expertisecentrum Pensioenrecht.

www.rechten.vu.nl/expertisecentrumpensioenrecht

Bezoekadres: Gebouw Initium, De Boelelaan 1077, 1081 HV Amsterdam |

Postadres: De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1. Historie

Het partnerpensioen krijgt de afgelopen jaren meer en meer aandacht. Dat komt met name door de vele wijzigingen in wet- en regelgeving en de diverse pensioenregelingen, waardoor een veelheid van verschillende verzekerings- en financieringsvormen ontstond. Voor de deelnemers in een pensioenregeling en hun partners is het niet meer bij voorbaat en altijd duidelijk hoe hun nabestaandenvoorziening in elkaar zit.

Tot in de jaren '90 van de vorige eeuw was het nabestaandenpensioen veelal gebaseerd op opbouwbasis en gefinancierd op basis van kapitaaldekking. In de emancipatie tijdgeest van die periode ontstond de gedachte dat op termijn iedereen economisch zelfstandig zou moeten zijn, zodat het nabestaandenpensioen overbodig zou worden. De nabestaandenvoorziening in de eerste pijler (AWW en ANW) ging flink op de schop en werd fors versoerd. Door de invoering van artikel 2b Pensioen- en spaarfondsenwet (thans artikel 61 Pensioenwet) kreeg iedere deelnemer, met of zonder partner, het recht om aanspraken op nabestaandenpensioen om te zetten in een hoger of eerder ingaand ouderdompensioen. Dit had uiteraard een kostenverhogend effect omdat nu voor elke deelnemer sprake is van aanspraken op nabestaandenpensioen en niet meer alleen voor deelnemers met een partner. In december 1997 sloten sociale partners en het kabinet het Pensioenconvenant¹ waarin de sociale partners zich verplichtten de ontwikkeling van de totale pensioenlasten te beheersen. Een van de methoden om dit te bereiken, was het omzetten van een nabestaandenpensioen op opbouwbasis in een nabestaandenpensioen op risicobasis. Een nabestaandenpensioen op risicobasis keert alleen uit als een deelnemer doodgaat terwijl hij nog actief is. Na beëindiging van het deelnemerschap of pensioeningang is er in beginsel geen dekking meer voor een nabestaandenuitkering. Met deze in de tijdgeest passende versoering en de daarmee gepaard gaande lagere kosten, kwamen de sociale partners de afspraken uit het pensioenconvenant na. Daarnaast bleef er door het ontbreken van een uniforme partnerdefinitie bij veel deelnemers onduidelijkheid bestaan of en zo ja onder welke voorwaarden sprake was van aanspraken op partnerpensioen.

Het in de loop der jaren steeds duidelijker wordende effect van deze ontwikkelingen; gevallen waarin nabestaanden geconfronteerd werden met de situatie waarin er – al dan niet bewust - geen nabestaandenpensioen was, leidde ertoe dat gezocht werd en wordt naar oplossingen voor dergelijke schrijnende gevallen. Geheel terecht, daarover geen misverstand. Maar, gratis lunches bestaan niet. Extra dekking om schrijnende gevallen te voorkomen kost geld. Daar komen we niet om heen. En als het ouderdompensioen gebruikt wordt al financieringsbron, kan de deelnemer die niet voor zijn pensioendatum doodgaat en wiens partner dus niet in een schrijnende situatie terecht komt, op zijn pensioeningangsdatum geconfronteerd worden met een andersoortige schrijnende situatie; een meer of minder aanzienlijk verlies van ouderdompensioen. Naar onze mening krijgt deze andere kant van de medaille onvoldoende aandacht. In hoofdstuk 3 van dit position paper gaan wij daar nader op in.

1.2. Stichting van de Arbeid

De Stichting van de Arbeid (StvdA) kwam al in 2015 met een aanbeveling waarin het de decentrale cao-partijen opriep om in elk geval te regelen dat ongehuwd samenwonenden met een notariële samenlevingsovereenkomst onder het partnerbegrip vallen.²

De StvdA geeft daarbij aan dat het gewenst is dat het partnerpensioen inspeelt op verschillende juridische samenlevingsvormen. Het volledig uitsluiten van samenwonenden voor partnerpensioen acht de StvdA ongewenst. Aanvullend bepleit de StvdA om enige uniformiteit in het begrip samenwonende partners aan te brengen. Daarmee wordt het voor samenwonenden duidelijk wat ze moeten regelen om in aanmerking te komen voor het partnerpensioen. Zonder te willen tornen aan de

---

¹ Convenant inzake de arbeidspensioenen, StvdA 12/97.

² S.A.15.01723 JM/EH

vrijheid van decentrale sociale partners om de pensioenregeling te bepalen, roept de StvdA cao-partijen en pensioenuitvoerders op om in ieder geval te regelen dat in de pensioenregeling duidelijk wordt vastgelegd wat onder het begrip ‘partner’ wordt verstaan. Dit betreft naast een huwelijk of geregistreerd partnerschap ook de situatie waarin sprake is van ongehuwd samenwonen op basis van een notariële samenlevingsovereenkomst.

Daarnaast roept de StvdA pensioenuitvoerders op deelnemers regelmatig te informeren dat bij ongehuwd samenwonen actieve aanmelding noodzakelijk is en welke eisen en voorwaarden daarbij gelden voor de aanmelding.

1.3. Regeerakkoord

Het regeerakkoord van het kabinet Rutte III uit 2017 “Vertrouwen in de toekomst” zegt in onderdeel 2.2; *“het stelsel bevat een adequate dekking voor het nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen, zodat het de arbeidsmobiliteit niet belemmert”*.

1.4. Tweede Kamer

In juli 2018 publiceerden de Tweede Kamerleden Omtzigt (CDA) en Bruins (CU) een initiatiefnota over het nabestaandenpensioen.³ Een van de belangrijkste constatering van dit duo was:

“De wijze waarop dit pensioen is vormgegeven is vooral de afgelopen 20 jaar aan grote wijziging onderhevig geweest. Dat heeft geleid tot een stelsel van nabestaandenpensioen dat volstrekt onoverzichtelijk is, geen uniforme dekking heeft en waarbij zelfs de doelstelling van regelingen niet altijd duidelijk is. Nu sociale partners bezig zijn met het opzetten vormgeven van een nieuw pensioencontract is het belangrijk om juist ook stil te staan bij de uitdaging om helder keuzes te maken welke risico’s het pensioenstelsel dient te dekken.”

Minister Koolmees gaf in januari 2019 in een brief aan de Tweede Kamer⁴ aan deze initiatiefnota een waardevolle aanvulling te vinden op het debat over nabestaandenpensioen zoals dat eerder dat jaar plaatsvond. Naar zijn mening staat in de discussie over nabestaandenpensioen centraal dat, ondanks het stijgende aantal huishoudens waarin beide partners een voltijdbaan of een grote deeltijdbaan hebben, nog niet kan worden gesteld dat er in Nederland sprake is van een tweeverdienersmaatschappij. In veel huishoudens is geen sprake van een evenwichtige inkomensverdeling, wat de ene partner financieel meer afhankelijk maakt van de andere partner dan andersom. De behoefte aan een adequate nabestaandenpensioenvoorziening bestaat daardoor nog altijd.

Tevens blijkt volgens Koolmees dat veel onbekendheid en onduidelijkheid over het financiële risico bij nabestaandenpensioen het gevolg is van zowel de informatieverstrekking over nabestaandenpensioen als de diversiteit en complexiteit in de vormgeving van het nabestaandenpensioen. Bij bepaalde life events, zoals wisseling van werkgever, ZZP-schap, werkloosheid of scheiding, bestaat de kans dat er (tijdelijk) geen dekking is voor nabestaandenpensioen of minder dekking omdat bij baanwisseling de oude diensttijd verloren kan gaan. Ook is het mogelijk dat de dekking van nabestaandenpensioen voor de pensioendatum afwijkt van de dekking na pensionering. Dat kan tot schrijnende situaties leiden wanneer mensen zich hiervan onvoldoende bewust zijn. Vaak hebben mensen volgens hem ook geen inzicht in de inhoud van de pensioenregeling en dus ook geen inzicht in waar zij recht op hebben. Dit is een probleem dat naar zijn mening aandacht behoeft.

Koolmees vroeg de StvdA daarop in januari 2019 om een visie op hoofdlijnen te geven op de wijze waarop het nabestaandenpensioen verbeterd kan worden.⁵ Vrijwel gelijktijdig presenteerden de

³ Kamerstukken II, 2017–2018, 34 996, nr. 2

⁴ Kamerstukken II, 2018–2019, 34 996, nr. 3

⁵ Brief aan StvdA van 14 januari 2019, Kamerstukken II, 2018–2019, 34 996, nr. 3, Bijlage (blg-869322).

StvdA, de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars een voorstel om meer uniformering in de definitie van het partnerbegrip in pensioenregelingen te bewerkstelligen.⁶ De betrokken partijen geven daarin aan met dit voorstel bewust een balans te zoeken tussen enerzijds de contractsvrijheid voor cao-partijen en anderzijds de wens om meer uniformering te bewerkstelligen. Bij een volledig wettelijke uniformering ontstaat volgens hen spanning met de contractsvrijheid. Ook treden er dan ongewenste verschuivingen op. Bij een beperkte wettelijke definitie van het partnerbegrip versoberen veel regelingen ten nadele van de deelnemers en hun partners. Een ruime wettelijke definitie van het partnerbegrip leidt anderzijds echter tot een stijging van kosten en premies.

Het voorstel voorziet in een aantal wettelijke minimumvoorwaarden voor gehuwden en geregistreerde partners. Het doel van uniformering is volgens de betrokken partijen vooral te bewerkstelligen dat, als samenwonende partners in aanmerking komen voor een partnerpensioen, de minimumvoorwaarden die aan de samenleving worden gesteld bij alle pensioenuitvoerders gelijk zijn. Samenwonende partners weten dan aan welke minimumvoorwaarden ze moeten voldoen om in ieder geval in aanmerking te komen voor het partnerpensioen. Ruimere voorwaarden zijn echter mogelijk, waardoor de bestaande situatie min of meer blijft bestaan, het voorstel niet echt leidt tot een uniform partnerbegrip en weinig toevoegt aan de bestaande situatie.

Tijdens de bespreking van de Initiatiefnota Omtzigt/Bruins in de Tweede Kamer in mei 2019 diende het lid Slootweg (CDA) een motie in waarin hij de regering verzoekt een specifiek advies te vragen aan de Sociaal Economische Raad of de Stichting van de Arbeid of er na het invaren van de oude rechten in het nieuwe stelsel een adequate dekking is voor het nabestaandenpensioen en verzoekt ervoor te zorgen dat er bij het invaren de mogelijkheid is voor deelnemers om rechten zo uit te ruilen dat een adequaat nabestaandenpensioen op opbouwbasis na invaren voor eenieder beschikbaar is.⁷

1.5. Sociaal Economische Raad

De SER geeft in zijn advies “Naar een nieuw pensioenstelsel” uit juni 2019 aan dat in zowel de Wet verbeterde premieregeling als het nieuwe contract het verzekeringskarakter van het pensioen behouden blijft, waarbij ook het kortlevenrisico (nabestaandenpensioen) en de voortgezette pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid zijn afgedekt. De SER constateert dat het huidige stelsel verschillende manieren kent waarop het nabestaandenpensioen is verzekerd (kapitaaldekking en risicodekking). Daarbij ontstaan vaak onduidelijke situaties bij baanwisseling en echtscheiding. Zo kan het gebeuren dat het nabestaandenpensioen geen adequate dekking meer kent, terwijl deelnemers zich dit niet realiseren. De SER vindt een belangrijk punt bij de herziening van het stelsel dat het nabestaandenpensioen meer wordt gestandaardiseerd, begrijpelijker wordt en risico’s worden verkleind.⁸ De SER verwijst verder naar het advies dat de StvdA op dat moment voorbereidde.

1.6. Stichting van de Arbeid (2)

De Stichting van de Arbeid presenteerde in juni 2020 het “*Advies nabestaandenpensioen; advies voor een beter nabestaandenpensioen*”. De StvdA constateert dat het gaat om een complex vraagstuk:

“Het stelsel voor nabestaandenvoorzieningen is in de afgelopen decennia ingewikkeld geworden en versnipperd geraakt, waardoor publieke en private regelingen onderling moeilijk op elkaar aansluiten. Veel deelnemers en hun partners schatten het inkomen na overlijden vaak te hoog in en zijn zich onvoldoende bewust van de financiële consequenties van een (voortijdig) overlijden. Naast het persoonlijk verlies kunnen nabestaanden dan ook met een forse onvoorziene inkomenssterugval te maken krijgen en kunnen er daardoor zeer schrijnende situaties ontstaan. De Stichting van de Arbeid is daarom van mening dat schrijnende situaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. Keuzes voor een ander nabestaandenpensioen moeten daarom zorgvuldig afgewogen worden tegen de achtergrond van een toegenomen dynamiek op de arbeidsmarkt en veranderingen in gezinssamenstellingen.”

---

⁶ S.A. 19.41001

⁷ Kamerstukken II, 2018–2019, 34 996, nr. 7

⁸ “Naar een nieuw pensioenstelsel”, SER 19/05, p. 23

Ook constateert de StvdA:

“In de loop der tijd hebben decentrale sociale partners verschillend gereageerd op de gevolgen van de terugtrekkende overheid en de wijzigingen in (fiscale) wetgeving. Hierdoor is het stelsel voor nabestaandenvoorzieningen complex en versnipperd geworden en sluiten regelingen onderling niet goed aan. Een standaardisering van het nabestaandenpensioen kan een bijdrage leveren om de inzichtelijkheid te vergroten en deelnemers en hun partners beter bewust te maken van de gevolgen van bepaalde keuzes en van bepaalde gebeurtenissen in hun leven (zogenaamde ‘life events’).”

1.7. Politieke partijen

Ook in de verkiezingsprogramma's voor de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 komt het partnerpensioen regelmatig aan de orde. Het CDA dringt aan op een goede regeling voor het nabestaandenpensioen en het arbeidsongeschiktheidspensioen⁹. De ChristenUnie vindt het een belangrijk punt dat het nabestaandenpensioen meer wordt gestandaardiseerd en adequater en begrijpelijker wordt, waardoor de risico's voor nabestaanden worden verkleind.¹⁰ De VVD zet in op een wettelijke definitie van 'partner' bij pensioenen, zodat ook iedereen met een samenlevingscontract standaard verzekerd is voor partner- en nabestaandenpensioen, waarbij pensioenfondsen de mogelijkheid behouden om meer te doen dan het wettelijk minimum.¹¹ Voor de SGP is het nabestaandenpensioen een bijzonder punt van aandacht. Het gaat hierbij om een kwetsbare groep mensen. De vormgeving van dit pensioen is op dit moment bijzonder complex, wat het voor nabestaanden moeilijk maakt om inzicht te krijgen in hun rechten. Het nabestaandenpensioen moet daarom beter vormgegeven worden, met in ieder geval meer bescherming voor nabestaanden en meer inzicht in de opgebouwde rechten.¹²

1.8. Hoofdlijnennotitie uitwerking pensioenakkoord

In de Hoofdlijnennotitie uitwerking pensioenakkoord die minister Koolmees in juni 2020 aan de Tweede Kamer stuurde¹³ komt het nabestaandenpensioen als zodanig inhoudelijk niet aan de orde. Alleen de fiscale paragraaf zegt er iets over. De fiscaal maximale premiegrens moet aansluiten bij de in het pensioenakkoord geformuleerde ambitie op basis van algemeen aanvaarde parameters voor bijvoorbeeld levensverwachting, franchise, carrièrepatroon, startloon en soort nabestaandenpensioen, waarbij grotendeels aangesloten kan worden bij het huidige staffelbesluit.¹⁴ De premiegrens is exclusief risicopremies voor partnerpensioen (uitgaande van een direct ingaand bereikbaar partnerpensioen), wezenpensioen, nabestaandenoverbruggingspensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling bij invaliditeit. Deze risicopremies zijn (additioneel) fiscaal aftrekbaar. De vergoedingen voor kosten en risicopremies mogen niet worden aangewend voor hogere aanspraken op ouderdompensioen of partnerpensioen.¹⁵

1.9. Consultatieversie wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen

De in december 2020 gepubliceerde consultatieversie van het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen bevat wel diverse bepalingen ter zake van het nabestaandenpensioen. Hier gaan we hierna in hoofdstuk 2 op in.

---

⁹ “Zorg voor elkaar”, p. 20

¹⁰ “Kiezen voor wat echt telt” p. 86

¹¹ “Samen aan de slag; nieuwe keuzes voor een nieuwe tijd”, p. 24

¹² “In vertrouwen”, p. 85

¹³ *Kamerstukken II*, 2019-2020, 32 043, nr. 519

¹⁴ Hoofdstuk 6, onderdeel A, p. 27

¹⁵ Hoofdstuk 6, onderdeel A, p. 29

1.10. Nabestaandenpensioen of partnerpensioen

Nabestaandenpensioen bestaat uit partnerpensioen voor de achterblijvende partner en wezenpensioen voor de pensioengerechtigde kinderen. In het vervolg van dit position paper concentreren wij ons op de achterblijvende partner en spreken we alleen van partnerpensioen, tenzij de context anders vereist.

Hoofdstuk 2: Consultatieversie Wet toekomst pensioenen

2.1. Inleiding

Minister Koolmees presenteerde op 16 december 2020 de consultatieversie van het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen (hierna de Consultatieversie).¹⁶ Gezien de grote hoeveelheid (openbare) reacties (484) valt te verwachten dat het uiteindelijke wetsvoorstel op diverse plaatsen in meer of mindere mate afwijkt van de Consultatieversie. Het definitieve wetsvoorstel was echter bij het opstellen van dit position paper nog niet beschikbaar zodat wij ons alleen kunnen baseren op de Consultatieversie. Waar nodig of nuttig doen wij suggesties aan de wetgever voor aanpassingen.

De Consultatieversie introduceert een aangepaste definitie van de begrippen ‘partner’, ‘partnerpensioen’ en ‘gezamenlijke huishouding’. Daarnaast maakt het een nadrukkelijk onderscheid tussen een partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum en een partnerpensioen bij overlijden op of na de pensioendatum.

Een nabestaandenpensioen bij overlijden voor pensioendatum betreft een nabestaandenpensioen op risicobasis en de hoogte is diensttijdafhankelijk. Een nabestaandenpensioen bij overlijden op of na pensioendatum betreft een nabestaandenpensioen op opbouwbasis en bedraagt een percentage van het ouderdompensioen.

Tevens voorziet de Consultatieversie in een voortgezette dekking na beëindiging van de deelneming. Dit is uiteraard alleen van toepassing indien de pensioenovereenkomst voorziet in een partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum. Dat is, ook in het nieuwe stelsel, geen verplichting. Voor de nadere uitwerking en gevolgen van deze voortgezette dekking, met name voor de hoogte van het ouderdompensioen, zie hoofdstuk 3.

2.2. Partnerdefinitie

De Consultatieversie definieert het begrip ‘partner’ als:

- a. echtgenoot;*
- b. geregistreerd partner; of*
- c. de meerderjarige persoon die met de werknemer of de gewezen werknemer een gezamenlijke huishouding voert, tenzij het betreft een bloedverwant in de eerste graad, een bloedverwant in de tweede graad in de rechte lijn, een meerderjarig stiefkind of meerderjarig voormalig pleegkind.”*

Dit is ten opzichte van de huidige definitie in de Pensioenwet een ingrijpende wijziging, aangezien de huidige definitie louter verwijst naar de echtgenoot geregistreerde partner of partner in de zin van de pensioenovereenkomst. Het partnerbegrip in de pensioenovereenkomst sluit veelal aan bij de fiscale partnerdefinitie in de Wet op de loonbelasting 1964 (Wet LB 1964) die onder partnerpensioen verstaat: *“een inkomensvoorziening na overlijden van een werknemer of gewezen werknemer ten behoeve van hun echtgenoten en gewezen echtgenoten dan wel van degenen met wie zij duurzaam een gezamenlijke huishouding voeren of hebben gevoerd en met wie geen bloed- of aanverwantschap in de eerste graad bestaat”*.¹⁷

De concept memorie van toelichting bij de Consultatieversie (hierna MvT) geeft aan dat de huidige definitie, die verwijst naar de partner in de zin van de pensioenovereenkomst, leidt tot diversiteit in de invulling van het partnerbegrip omdat er geen nadere wettelijke invulling is van het begrip duurzaam. Daarom stellen pensioenuitvoerders in hun pensioenreglementen aanvullende voorwaarden aan ongehuwd samenwonende partners, zoals eisen ten aanzien van de duur van samenwonen op hetzelfde adres (een half jaar, een jaar, vijf jaar) en/of een (notariële) samenlevingsovereenkomst dan wel een

¹⁶ Zie: <https://www.internetconsultatie.nl/wettoekomstpensioenen>.

¹⁷ Artikel 18, eerste lid, onder a ten 2^e Wet LB 1964

verklaring van samenleving, waardoor het kan gebeuren dat partner A in de pensioenregeling van partner B wel als partner wordt gezien, maar dat omgekeerd partner B niet als partner wordt gezien in de pensioenregeling van A. Dit kan volgens de MvT tot onwenselijke situaties leiden en zorgt voor onduidelijkheid bij deelnemers en hun partner.

Zowel maatschappelijk als politiek gezien is er meerdere malen gevraagd om een uniformering van de partnerdefinitie. De voorgestelde uniforme partnerdefinitie in dit wetsvoorstel komt aan deze wens tegemoet. Er kunnen geen aanvullende of afwijkende voorwaarden meer gesteld worden. Er is dus geen sprake van minimale voorwaarden, maar van een uniform begrip.¹⁸

Omdat de partnerdefinitie afwijkt van de tot nu toe gebruikelijke definities, kan het zijn dat iemand, afhankelijk van de redactie van zijn op de ingangsdatum van de Wet toekomst pensioenen bestaande pensioenovereenkomst, onder de oude definitie wél en onder de nieuwe definitie geen partner is in de zin van de Pensioenwet, of vice versa.

De MvT gaat in op de eerste situatie: *“De wijziging van de partnerdefinitie heeft geen consequenties voor reeds ingegane partnerpensioenen, deze worden geëerbiedigd. Door het wettelijk vastleggen van een partnerdefinitie en na vastlegging daarvan in de pensioenregeling, bestaat de mogelijkheid dat bepaalde personen niet langer als partner in de zin van de Pw worden aangemerkt terwijl ze voor de wijziging wel als partner werden gezien. Ondanks dat het waarschijnlijk om een beperkt aantal situaties zal gaan, immers de partnerdefinitie is vrij omvattend en afgestemd op wat nu gebruikelijk is, acht de regering het onwenselijk dat er toch personen kunnen zijn, die als gevolg van een wetswijziging, bij het overlijden van de (gewezen) deelnemer niet langer aanspraak kunnen maken op een partnerpensioen. Middels overgangsrecht wil de regering deze situaties voorkomen”* (MvT blz. 128).

Dit overgangsrecht voorziet erin dat: *“de tot het moment van overgang naar een nieuw kader voor nabestaandenpensioenen opgebouwde aanspraken op nabestaandenpensioenen in stand blijven (geëerbiedigd worden). Concreet betreffen dit de aanspraken op partner- en wezenpensioenen die zijn opgebouwd vóór het moment van wijziging van de pensioenregeling om die in lijn te brengen met het nieuwe kader voor nabestaandenpensioenen, met als uiterste moment 1 januari 2026”* (MvT blz. 156). De datum van 1 januari 2026 zal naar wij aannemen vervangen worden door 1 januari 2027.

De Consultatieversie regelt echter niets voor de omgekeerde situatie waarin iemand die onder de oude wetgeving geen partner had en onder de nieuwe wel. Bijvoorbeeld iemand die samenwoont op basis van een niet notariële samenlevingsovereenkomst terwijl zijn huidige pensioenregeling alleen partnerpensioenen toekent aan gehuwde of geregistreerde partners, of samenwonenden op basis van een notariële akte.

Wij pleiten ervoor om ook voor deze situatie in het overgangsrecht te regelen dat voor de tot 1 januari 2027 verworven aanspraken de bestaande definitie van toepassing blijft, zodat geen sprake is van onverwacht partnerschap ‘met terugwerkende kracht’.

2.3. Definitie partnerpensioenen

De definitie van partnerpensioenen komt te luiden:

“een geldelijke uitkering, die vastgesteld of variabel is, voor de partner of gewezen partner wegens het overlijden van de werknemer of gewezen werknemer”.

Ten opzichte van de huidige definitie zijn de begrippen *“echtgenoot, geregistreerde partner of partner”* vervangen door *“partner”*. Daarmee komt iedere partner die voldoet aan de nieuwe, hiervoor beschreven, definitie van partner in aanmerking voor een partnerpensioen als de pensioenregeling daarin voorziet en wordt geen onderscheid gemaakt al naar gelang het type partnerrelatie.

Ook de definitie in de Wet LB 1964 wordt aangepast en in lijn gebracht met de Pensioenwet. Het voorgestelde artikel 18 Wet LB 1964 definieert het partnerpensioen als een inkomensvoorziening na

---

¹⁸ MvT, onderdeel 10.2, p. 127

het overlijden van een werknemer of gewezen werknemer ten behoeve van hun echtgenoten en gewezen echtgenoten, dan wel van degenen met wie zij een gezamenlijke huishouding voeren of hebben gevoerd, als bedoeld in artikel 2a van de Pensioenwet.

Het voorgestelde artikel 16 Pensioenwet formuleert nadere eisen voor het nabestaandenpensioen. Het nabestaandenpensioen omvat naast het partnerpensioen ook een wezenpensioen. Zoals eerder aangegeven, beperken wij ons in dit position paper tot het partnerpensioen. Een partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum betreft een partnerpensioen op risicobasis en de hoogte is diensttijdafhankelijk. Een partnerpensioen bij overlijden op of na pensioendatum betreft een partnerpensioen op opbouwbasis.

2.4. Nog steeds sprake van doorsneesystematiek

Het voorgestelde artikel 17 Pensioenwet bepaalt dat de door of voor een deelnemer verschuldigde premie voor alle deelnemers een gelijk percentage van het loon bedraagt dat voor de pensioenberekening in aanmerking wordt genomen.

De combinatie van de artikelen 16 en 17, een diensttijdafhankelijk partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum en een voor alle deelnemers leeftijdsonafhankelijke gelijke premie, zorgt ervoor dat voor deze pensioenvorm bij pensioenfondsen sprake blijft en bij rechtstreeks verzekerde regelingen sprake wordt van doorsneesystematiek. De systematiek die het pensioenakkoord nu juist beoogt af te schaffen.¹⁹ Deze systematiek kenmerkt zich door de combinatie van een leeftijdsonafhankelijke premie met een leeftijdsonafhankelijke (tijdsevenredige) opbouw van pensioenaanspraken. Voor het ouderdompensioen is inderdaad sprake van afschaffing van de doorsneesystematiek. Er is weliswaar sprake van een leeftijdsonafhankelijke premie, maar niet meer van een leeftijdsonafhankelijke jaarlijkse opbouw. Die wordt vervangen door een jaarlijks actuair bepaalde degressieve opbouw naar mate de deelnemer ouder wordt. Bij het partnerpensioen is daarvan echter geen sprake. De hoogte van het partnerpensioen is voor elke deelnemer – ongeacht leeftijd en diensttijd – gelijk, met als fiscaal maximum 50% van het salaris. Voor pensioenverzekeraars wordt hierdoor sprake van doorsneesystematiek, die tot nu toe alleen voor verplichtgestelde pensioenfondsen is voorgeschreven.²⁰ Pensioenverzekeraars hanteren al sinds jaar en dag actuariële, dit wil zeggen leeftijdsafhankelijke, premies voor leeftijdsonafhankelijke uitkeringen. Wat dat betreft het spiegelbeeld van de hiervoor beschreven voorgestelde systematiek voor het ouderdompensioen. Wij vragen ons af of de wetgever daadwerkelijk beoogt om de doorsneesystematiek op dit punt ook aan pensioenverzekeraars op te leggen. Dat zou betekenen dat zij zeer ingrijpende wijzigingen in hun administratiesystemen moeten aanbrengen en – het zij nogmaals gezegd – de verfoeide doorsneesystematiek waarin jongeren meebetalen aan de pensioenen van ouderen voor hen juist wordt ingevoerd. Wij nemen aan dat dit een onbedoeld neveneffect is van deze op de situatie bij verplichtgestelde pensioenfondsen gebaseerde regelgeving. Wij stellen voor om – in ieder geval voor de rechtstreeks verzekerde regelingen – voor het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum de leeftijdsafhankelijke premie te handhaven.

Overigens wijzen wij erop dat de kosten voor een partnerpensioen van voor iedere deelnemer 50% van het salaris hoger zijn dan de kosten van een partnerpensioen van voor iedere deelnemer 70% van het bereikbare ouderdompensioen. Alleen de partners van deelnemers die op basis van hun diensttijd een ouderdompensioen opbouwen van ten minste 70% van de pensioengrondslag krijgen in het huidige stelsel bij overlijden van de deelnemer voor de pensioendatum een min of meer vergelijkbaar partnerpensioen (70% van 70%). Voor alle deelnemers die minder dienstjaren kunnen maken en dus geen ‘vol’ ouderdompensioen opbouwen is de dekking voor het partnerpensioen momenteel navenant minder. Wij sluiten niet uit dat werkgevers die op dit gebied naar kostenneutraliteit streven niet het fiscaal maximale partnerpensioen ter grootte van 50% van het salaris zullen aanbieden, maar een lager percentage. Of wellicht zelfs besluiten om helemaal geen partnerpensioen op te nemen in de

---

¹⁹ MvT, onderdeel 1.1, p. 3

²⁰ Artikel 8 Wet verplichte deelneming en een bedrijfstakpensioenfonds 2000 en artikel 23 Wet verplichte beroepspensioenregeling.

pensioenovereenkomst en het aan de werknemers zelf zullen overlaten om een adequate voorziening voor hun partners te regelen. Dit is naar onze mening een belangrijk punt van aandacht voor de politiek en de sociale partners.

2.5. Nog steeds een uitkeringsovereenkomst?

In de huidige systematiek is het partnerpensioen doorgaans gekoppeld aan het ouderdompensioen doordat de uitkering bij overlijden voor de pensioendatum 70% van het bereikbare ouderdompensioen bedraagt. Dit wil echter niet zeggen dat het partnerpensioen onderdeel is van het ouderdompensioen. Het partnerpensioen is een zelfstandige aanspraak, die weliswaar veelal onderdeel uitmaakt van dezelfde pensioenovereenkomst als waarin het ouderdompensioen is opgenomen, maar een eigen karakter vormt. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de Wet LB 1964 waarin voor het partnerpensioen geldende eigen fiscale maxima zijn opgenomen in een afzonderlijke artikel 18b en de veelvuldig voorkomende situatie waar sprake is van een ouderdompensioen op basis van een premieovereenkomst en een partnerpensioen op basis van een uitkeringsovereenkomst. Beide karakters worden in dat het geval genoemd in de pensioenovereenkomst en het uniform pensioenoverzicht.

Een diensttijdonafhankelijk partnerpensioen ter grootte van (maximaal) 50% van het salaris voldoet op het eerste gezicht nog steeds aan de definitie van de uitkeringsovereenkomst (een pensioenovereenkomst inzake een vastgestelde uitkering) zoals we die nu kennen, maar die in het nieuwe stelsel niet meer bestaat als afzonderlijke karakter. In het nieuwe stelsel kennen we alleen nog premieovereenkomsten. Of het feit dat de uitkering uit hoofde van het partnerpensioen vast of variabel kan zijn voldoende is om ook deze uitkering onder het begrip premieovereenkomst in de Consultatieversie te brengen, betwijfelen wij. Uit het in opdracht van het ministerie van SZW in juni 2021 uitgevoerde kwantitatieve onderzoek naar “Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen”²¹ blijkt dat nabestaanden aangeven in eerste instantie tevreden te zijn over het huidige uitkeringsritme; dit biedt hen zekerheid en rust. Men voelt zich in zekere zin ‘ontzorgd’ doordat er veel vaststaat met betrekking tot de uitkering van het nabestaandenpensioen.²² Onze verwachting is dan ook dat de meeste nabestaanden zullen kiezen voor een vaste uitkering. Een vaste uitkering tegen een actuariel bepaalde premie is naar onze mening een uitkeringsovereenkomst. Te meer omdat de Consultatieversie in het voorgestelde artikel 10 een onderscheid maakt tussen ‘premieovereenkomsten’ en ‘premieovereenkomsten op basis van kapitaaldekking’. Alle pensioenovereenkomsten kunnen nog slechts premieovereenkomsten zijn. Maar alleen premieovereenkomsten op basis van kapitaaldekking (ook wel opbouwbasis genoemd) kunnen de vorm hebben van een nieuw contract of een verbeterde premieregeling. Een partnerpensioen op risicobasis is geen premieovereenkomst op basis van kapitaaldekking. Er is geen sprake van een ‘voor de uitkering gereserveerd vermogen’ (zoals dat bij het ouderdompensioen straks het geval is), maar van een periodieke uitkering ter grootte van maximaal 50% van het salaris in de vorm van een risicoverzekering. Dit verschil moet naar onze mening duidelijk blijken uit de pensioenovereenkomst en de overige communicatie die de pensioenuitvoerder verstrekt aan de deelnemers. Wij wijzen er daarbij op dat ook in de huidige definitie van partnerpensioen in artikel 1 Pensioenwet sprake is van ‘een geldelijke uitkering die vast of variabel is’. De mogelijkheid van een variabele uitkering is momenteel kennelijk geen obstakel om een dergelijke uitkering het karakter van een uitkeringsovereenkomst te geven. En waarom zou dat in het nieuwe stelsel ineens anders (moeten) zijn?

Daarom pleiten wij ervoor om het karakter van de uitkeringsovereenkomst voor het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum (en het wezen- en het arbeidsongeschiktheidspensioen, waarvoor hetzelfde geldt) te handhaven.

---

²¹ Onderzoek uitgevoerd door Kantar Public, zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/07/19/alternatieven-in-het-uitkeringsritme-van-het-nabestaandenpensioen>.

²² Kantar Public, Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen, p. 4

2.6. ANW-hiaatpensioen

Het partnerpensioen is straks diensttijdafhankelijk en bedraagt maximaal 50% van het salaris. Hierbij wordt, anders dan nu, geen rekening meer gehouden met de AOW. Op grond van artikel 18a, zevende lid, onderdeel b Wet LB 1964 moet nu nog bij het bepalen van het fiscaal maximale partnerpensioen 70% van de AOW-uitkering voor gehuwden worden ingebouwd. Op grond van het huidige artikel 18f Wet LB 1964 kunnen nabestaanden die de AOW-gerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt deze AOW-inbouw met een nabestaandenoverbruggingspensioen compenseren. De uitkering van een dergelijk pensioen bedraagt maximaal 8/7 van de nominale ANW-uitkering plus vakantiegeld en het verschil in premies volksverzekeringen voor en na de AOW-ingangsdatum. In het in de Consultatieversie voorgestelde artikel 18f Wet LB 1964 vervalt het verschil in verschuldigde premies volksverzekeringen als component van de uitkering. De ANW-uitkering blijft echter de basis voor de hoogte van dit zogenoemde ANW-hiaat pensioen. En dat is opvallend omdat door het laten vervallen van de AOW-inbouw in het partnerpensioen er in beginsel geen ANW-hiaat meer is (of in ieder geval hoeft te zijn) in het nieuwe partnerpensioen. Logischer is het naar onze mening om de koppeling met de ANW-uitkering te laten vervallen en deelnemers in een pensioenregeling die niet voorziet in een fiscaal maximaal partnerpensioen de mogelijkheid te bieden om fiscaal gefaciliteerd vrijwillig het partnerpensioen te optimaliseren. Voorziet de basispensioenregeling bijvoorbeeld in een partnerpensioen ter grootte van 40% van het salaris, dan kunnen deelnemers die dat willen vrijwillig nog 10% extra partnerpensioen verzekeren. De afzonderlijke bepalingen voor het nabestaandenoverbruggingspensioen kunnen dan vervallen.

2.7. Definitie gezamenlijke huishouding

Het in de Consultatieversie toegevoegde artikel 2a Pensioenwet geeft nadere bepalingen omtrent het begrip ‘gezamenlijke huishouding’.

“Van een gezamenlijke huishouding is sprake indien de betrokkenen hun hoofdverblijf hebben in dezelfde woning en:

- a. een notarieel verleden samenlevingscontract hebben gesloten waarin zij zich wederzijds hebben verplicht bij te dragen in de kosten van levensonderhoud; of*
- b. al ten minste zes maanden hun hoofdverblijf hebben in dezelfde woning en blijf geven zorg te dragen voor elkaar door middel van het leveren van een bijdrage in de kosten van de huishouding dan wel anderszins.”*

Volgens de MvT is het doel hiermee ook partners die samenwonen en zorg voor elkaar dragen, maar dit niet geformaliseerd hebben door middel van een huwelijk, geregistreerd partnerschap of notarieel samenlevingscontract, onder de definitie van partner voor het partnerpensioen te brengen.²³

Blijkens de MvT streeft de regering er naar om met deze definitie van een gezamenlijke huishouding op dit punt meer eenduidigheid te creëren door expliciet in de wet te verankeren wanneer ongehuwden en mensen zonder geregistreerd partnerschap toch als partner worden aangemerkt en derhalve in aanmerking komen voor partnerpensioen.²⁴ Volgens de MvT moet echter worden voorkomen dat korte perioden van samenwoning zonder dat daarbij sprake is van een huwelijk, geregistreerd partnerschap of notarieel samenlevingscontract direct leiden tot een dekking uit het partnerpensioen. Dit zou het draagvlak onder het partnerpensioen kunnen ondergraven. Daarom wordt voorgesteld dat in gevallen waarin er geen sprake is van een huwelijk, geregistreerd partnerschap of notarieel samenlevingscontract, personen minimaal zes maanden moeten hebben samengewoond op hetzelfde adres en een duurzame huishouding voeren voordat zij aangemerkt worden als partner.²⁵ Bij

---

²³ MvT, onderdeel 10.2, p. 128

²⁴ MvT, Artikelsgewijze toelichting, p. 156

²⁵ MvT, onderdeel 10.2, p.128

samenwonen op basis van een notariële akte geldt daarbij tevens de eis dat sprake is van een in die akte opgenomen wederzijdse verplichting om bij te dragen in de kosten van levensonderhoud. Het op zich lovenswaardige streven om de genoemde eenduidigheid te creëren, is echter zodanig vormgegeven dat in bepaalde gevallen sprake is van onbedoeld partnerschap en onbedoeld niet-partnerschap.

2.8. Onbedoeld niet-partnerschap

Van onbedoelde niet-partnerschap is sprake in het eerste half jaar dat mensen samenwonen op basis van een notarieel samenlevingscontract, waarin zij zich niet wederzijds hebben verplicht om bij te dragen in de kosten van levensonderhoud. De toevoeging “dan wel anderszins” zoals die wel in onderdeel b van het voorgestelde artikel 2a Pensioenwet staat voor niet notarieel vastgelegde samenlevingsverbanden, ontbreekt immers in onderdeel a.²⁶ Het uit de MvT blijkende streven om ook het notariële samenlevingscontract onder de definitie van partner voor het partnerpensioen te brengen, is niet volledig bereikt. Om bij samenwonen op basis van een notariële akte te kunnen spreken van een gezamenlijke huishouding is het een bestaansvoorwaarde dat in de akte sprake is van een wederzijdse verplichting om bij te dragen in de kosten van levensonderhoud. Als de partners een dergelijke verplichting bewust niet opnemen, bijvoorbeeld omdat ze afspreken dat één van de partners voor het inkomen en de ander voor de kinderen zorgt, dan wel onbewust, omdat ze helemaal niets regelen over de kosten van levensonderhoud, is er geen sprake van een gezamenlijke huishouding als bedoeld in het hiervoor genoemde onderdeel a van het voorgestelde artikel 2a Pensioenwet. Na zes maanden kan er op basis van de ruimere omschrijving van onderdeel b wél sprake zijn van een gezamenlijke huishouding. Namelijk als er ‘anderszins’ afspraken zijn gemaakt over het blijf geven van zorgdragen voor elkaar. Samenleven op basis van een notariële akte is immers ook een vorm van samenleven als bedoeld in onderdeel b. Gedurende de eerste zes maanden is er in het geschetste voorbeeld echter nog geen sprake van een gezamenlijke huishouding als bedoeld in onderdeel a en krijgt de partner geen partnerpensioen als de deelnemer in die periode doodgaat. En, met name in situaties waarin geen sprake is van een eigen inkomen van de partner (wellicht de reden dat ze geen wederzijdse verplichting om bij te dragen in de kosten van levensonderhoud opnemen in de notariële akte) is dat een uitermate ongewenste situatie. Er is dan ook door de gekozen redactie naar onze mening sprake van onbedoeld niet-partnerschap in deze gevallen.

2.9. Onbedoeld partnerschap

Naast het hiervoor besproken onbedoelde niet-partnerschap, leidt de gekozen redactie ook tot onbedoeld partnerschap in bepaalde gevallen.

Als mensen samenwonen zonder dat sprake is van een notarieel verleden samenlevingscontract hebben zij op grond van onderdeel b van het hiervoor genoemde voorgestelde artikel 2a Pensioenwet een gezamenlijke huishouding als zij blijf geven zorg te dragen voor elkaar door middel van het leveren van een bijdrage in de kosten van de huishouding dan wel anderszins. Het leveren van een bijdrage in de kosten van de huishouding is als zodanig al voldoende om te kunnen spreken van een gezamenlijke huishouding en (dus) van partnerschap in de zin van het voorgestelde artikel 1 Pensioenwet. Dat betekent dat bijvoorbeeld iedere leefvorm waarbij meerdere personen in één huis wonen die gezamenlijk bijdragen in de kosten van de huishouding een gezamenlijke huishouding is in de zin van de Consultatieversie, ook zonder dat sprake is van een affectieve of zorgrelatie. Veel jongeren wonen tijdens en na hun studie samen met (oud)studiegenoten waarbij ze samen de huur opbrengen, gezamenlijk een internetabonnement hebben en de dagelijkse boodschappen financieren. En uiteraard hoeft je geen student te zijn (geweest) om met een aantal vrienden of vriendinnen in een huis te gaan wonen op basis van een gezamenlijke bijdrage in de kosten van de huishouding. In al deze gevallen is sprake van een gezamenlijke huishouding in de zin van de Consultatieversie. Als één of meerdere huisgenoten na het afronden van de studie inmiddels werken en deelnemen in een pensioenregeling die ook voorziet in een partnerpensioen, leidt verbreken van de gezamenlijke huishouding door

---

²⁶ Zie ook J.M. van Kampen, De uniforme partnerdefinitie, worden de doelen bereikt?, TPV 2021-3, paragraaf 1.1

bijvoorbeeld verhuizing, tot een aanspraak op bijzonder partnerpensioen bij overlijden op of na pensioeningangsdatum voor de achterblijvende dan wel vertrekkende huisgenoot. De Consultatieversie houdt er rekening mee dat er meerdere personen kwalificeren als partner en bepaalt daarom in het voorgestelde artikel 16, lid 2 Pensioenwet dat een werknemer of gewezen werknemer op enig moment slechts één partner kan hebben. Indien een werknemer of gewezen werknemer meer dan één partner heeft, is de partner uit de oudste verbintenis de partner in de zin van de Consultatieversie.²⁷ Kortom de huisgenoot met wie een vertrekkende huisgenoot het langste samenwoont, is zijn pensioengerechtigde partner en kan derhalve een bijzonder partnerpensioen bij overlijden op of na de pensioendatum claimen. Heeft deze achterblijvende huisgenoot een pensioenregeling die voorziet in een dergelijk partnerpensioen, dan kan de vertrekkende huisgenoot deze claim neerleggen. Naast allerlei administratieve en uitvoeringstechnische complicaties leidt dit ertoe dat een partner waarmee deze ex-huisgenoot naderhand wél op basis van een affectieve of zorgrelatie gaat samenwonen geen volledig partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum heeft. Ongetwijfeld niet bedoeld door de wetgever, maar door de gekozen redactie waarin het leveren van een bijdrage in de kosten van de huishouding al voldoende is om te spreken van een gezamenlijke huishouding, wel de realiteit.

2.10. Oplossing: partnerverklaring?

Een oplossing voor dit onbedoelde niet-partnerschap en onbedoelde partnerschap kan een partnerverklaring zijn. Met een dergelijke verklaring geven ongehuwd samenwonenden aan dat zij staan ingeschreven op hetzelfde adres en er sprake is van een wederzijdse zorgrelatie. Het indienen van de partnerverklaring zorgt er dan voor dat sprake is van een partner in de zin van de Pensioenwet, net zoals dat het geval is bij een huwelijk, geregistreerd partnerschap en een notariële samenlevingsakte. Overwogen kan worden om het indienen van een partnerverklaring bij een onbepaald partnersysteem ook ná het overlijden nog mogelijk te maken. De achterblijvende partner moet dan wel kunnen aantonen dat sprake was van een gemeenschappelijke huishouding in de zin van de Pensioenwet. Bijvoorbeeld doordat sprake was van een gemeenschappelijke woning en/of een gemeenschappelijk kind. Teneinde uitvoeringsproblemen bij de pensioenuitvoerders te voorkomen, ligt het initiatief en de bewijslast in onze optiek bij de achterblijvende partner.

Bijkomend probleem is het vaststellen van het moment waarop er geen sprake meer is van een partnerrelatie. Bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap is sprake van een juridisch scherp geformuleerd tijdstip waar de scheiding een feit is. Bij samenwonen op basis van een notariële akte of een partnerverklaring is dat niet zo. Daarvoor geldt dat de relatie voorbij is als ten minste een van de partners dat als zodanig beschouwd. Ook hierbij moet er enige mate van duurzaamheid zijn om uitvoeringstechnische problemen bij pensioenuitvoerders te voorkomen. Een weekendje op de bank slapen, of een weekje terug naar Mama is onvoldoende. Hier zou aangeknoopt kunnen worden bij de zesmaandstermijn die wordt voorgesteld om van een duurzame huishouding in de zin van onderdeel b van het voorgestelde artikel 2a Pensioenwet te kunnen spreken. Als het na zes maanden niet weer koek en ei is, is geen sprake meer van een gemeenschappelijke huishouding.

2.11. Voortgezette dekking na beëindiging deelneming

De dekking uit hoofde van het partnerpensioen blijft in stand gedurende de periode dat de deelnemer direct na beëindiging van de deelneming recht heeft op een uitkering op grond van de Werkloosheidswet dan wel gedurende een periode van ten minste drie maanden rechtstreeks na beëindiging van de deelneming indien er geen sprake is van een aansluitend dienstverband. De voortgezette dekking loopt in dat geval uiterlijk tot het moment dat sprake is van een nieuw dienstverband dan wel de ingangsdatum van het ouderdomspensioen.

---

²⁷ MvT, Artikelsgewijze toelichting, p. 162

Voor de hoogte van de dekking is de situatie op de dag voor beëindiging van de deelneming het uitgangspunt. Dit onderdeel komt uitgebreid aan de orde in hoofdstuk 3.

Hoofdstuk 3: Partnerpensioen en einde deelneming

3.1. Huidige situatie

Werkgevers en werknemers kunnen op dit moment kiezen uit een partnerpensioen op opbouwbasis of een partnerpensioen op risicobasis. In het kort komt het neer op het wel of niet behouden blijven van partnerpensioen na einde deelneming in de pensioenregeling (bijvoorbeeld wisseling van baan). Bij partnerpensioen op opbouwbasis blijft er ook na einde deelneming een partnerpensioen behouden indien de gewezen deelnemer overlijdt. Bij partnerpensioen op risicobasis blijft er na einde deelneming geen partnerpensioen behouden als de gewezen deelnemer overlijdt.

Een partnerpensioen op risicobasis kent nadelen. Zo vervalt de risicodekking op het moment dat er niet langer sprake is van deelname aan de pensioenregeling. Dit kan aldus de regering tot schrijnende situaties leiden, bijvoorbeeld wanneer de oude en de nieuwe dienstbetrekking niet direct op elkaar aansluiten, er geen nieuwe pensioenregeling is waarin een partnerpensioen is verzekerd, of wanneer een deelnemer besluit als zelfstandige verder te gaan en daardoor geen pensioenregeling meer heeft en geen andere dekking voor het risico op overlijden heeft getroffen.

3.2 Consultatieversie wetsvoorstel

De Consultatieversie stelt geen inhoudelijke wijzigingen voor ten aanzien van het partnerpensioen bedoeld ter dekking van het risico op overlijden ná pensioendatum. Wel ten aanzien van het partnerpensioen bedoeld ter dekking van het risico op overlijden vóór de pensioendatum. In de Consultatieversie is opgenomen dat als een partnerpensioen ter dekking van het risico op overlijden vóór pensioendatum wordt aangeboden dit op risicobasis wordt gefinancierd, waarbij de hoogte van de partnerpensioen onafhankelijk is van het aantal in aanmerking te nemen werkelijk gewerkte dienstjaren. Bij baanwisseling wordt de risicoverzekering voor het nabestaandenpensioen uit hoofde van de oude pensioenregeling stopgezet en de dekking van het risico (in beginsel) aansluitend voortgezet in de nieuwe pensioenregeling. Met andere woorden, baanwisseling hoeft geen gevolgen te hebben voor het nabestaandenpensioen. Uiteraard is dat wel het geval als hoogte van het verzekerde partnerpensioen wijzigt (bijvoorbeeld 40% in plaats van 50% van het pensioengevend salaris).

Ook andere life events kunnen gevolgen hebben voor de dekking van het nabestaandenpensioen: de overstap naar zelfstandig ondernemen, (langdurige) werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Om de mogelijk negatieve gevolgen bij life events af te zwakken is in de Consultatieversie een aantal nieuwe uitgangspunten opgenomen bij het einde van de dienstbetrekking:

3.2.1. *Verplichte uitlooperperiode van minimaal drie maanden*

De regering stelt in de Consultatieversie een verplichte uitlooperperiode van minimaal drie maanden voor. Dit sluit uit bij het advies van de Stichting van de Arbeid.²⁸ Dat betekent dat bij het einde van de deelneming in de pensioenregeling de risicodekking voor het partnerpensioen nog minimaal drie maanden moet worden voortgezet door de oude pensioenuitvoerder. Dit geldt dan alleen als er in de pensioenregeling sprake is van een partnerpensioen ter dekking van het risico op overlijden vóór de pensioendatum.

In de uitlooperperiode kan nooit méér pensioen verzekerd worden dan in de pensioenregeling was toegezegd, maar ook niet minder.

---

²⁸ Stichting van de Arbeid. Advies nabestaandenpensioen, juni 2020.

Met de introductie van deze uitlooperperiode wordt het risico dat er tijdelijk geen dekking voor partnerpensioen is voor een deelnemer van wie de oude en de nieuwe dienstbetrekking niet naadloos op elkaar aansluiten verminderd. De uitlooperperiode is dus primair bedoeld ter overbrugging van een eventuele ‘in between jobs’-periode. Op het moment dat een gewezen deelnemer een nieuwe dienstbetrekking aangaat, komt de verplichting (om in geval van overlijden van de betreffende persoon een partnerpensioen uit te keren) voor de oude pensioenuitvoerder te vervallen.

Het voortzetten van de risicodekking door de oude pensioenuitvoerder geldt ongeacht of in het kader van het nieuwe dienstbetrekking een pensioenovereenkomst is overeengekomen met een partnerpensioen. De dekking loopt tot de aanvang van de deelneming aan de nieuwe pensioenregeling maar uiterlijk drie maanden na einde van de deelneming.

De vraag is hoe dit praktisch wordt vormgegeven. De oude pensioenuitvoerder zal, zolang de gewezen deelnemer zijn pensioenkapitaal niet middels een individuele waardeoverdracht heeft overgedragen, vanuit de Basisregistratie Persoonsgegevens een melding krijgen van het overlijden van de gewezen deelnemer. Wanneer blijkt dat de gewezen deelnemer de pensioenregeling niet langer dan drie maanden heeft verlaten, zal de pensioenuitvoerder - aldus het concept wetsvoorstel - contact opnemen met de nabestaande van de gewezen deelnemer om te vragen of er ten tijde van het overlijden sprake was van een nieuw dienstverband. Op die manier kan de oude pensioenuitvoerder achterhalen of er een partnerpensioen tot uitkering zal moeten komen als gevolg van het overlijden van de deelnemer in de uitlooperperiode.

De vraag is of het informeren van de oude pensioenuitvoerder niet op een andere manier is te organiseren, bijvoorbeeld via gegevensuitwisseling met het UWV.

3.2.2. Hogere dekking tijdens WW-uitkering

Bij werkloosheid wordt de risicodekking voortgezet zolang er sprake is van recht op een uitkering uit hoofde van de Werkloosheidswet (WW). Art. 55 lid 5 Pensioenwet regelt op dit moment dat indien de pensioenregeling voorziet in een partnerpensioen op risicobasis, de deelnemer recht op partnerpensioen behoudt zolang de deelnemer een WW-uitkering ontvangt. Indien de gewezen deelnemer tijdens de WW-periode overlijdt, komt er een partnerpensioen tot uitkering. Die uitkering kan wel fors lager zijn dan wanneer de deelnemer vlak voor de beëindiging van de deelname overlijdt. Tijdens de WW-periode wordt er gekeken naar het aantal dienstjaren bij het einde van de dienstbetrekking, en wordt de fictie gehanteerd dat er gedurende die periode sprake was van een partnerpensioen op opbouwbasis. De periode van begin van de deelneming tot aan de beëindiging van de deelneming wordt genomen om de hoogte te berekenen. Hoewel er tijdens de WW-periode dus partnerpensioen is verzekerd, kan deze aanzienlijk lagere risicodekking tot onwenselijke situaties leiden.

De Consultatieversie regelt daarom dat gedurende de periode dat een gewezen deelnemer een WW-uitkering ontvangt, de risicodekking voor partnerpensioen uit de pensioenregeling waar de betreffende persoon voorheen in deelnam, wordt voortgezet op basis van het laatstgenoten pensioengevend salaris en ongeacht het aantal werkelijke dienstjaren. Dat betekent dat de betrokkene wat betreft de dekking van het partnerpensioen geen nadelige gevolgen ondervindt van de beëindiging van de deelneming gedurende de periode dat recht bestaat op een WW-uitkering.

Ook hier geldt dat het de oude pensioenuitvoerder moet achterhalen of er nog dekking was omdat er ten tijde van het overlijden recht was op een WW-uitkering. Ook hierin zou de gegevensuitwisseling met het UWV kunnen voorzien.

3.2.3. Beperkte duur vrijwillige voortzetting risicodekking

Vanuit het perspectief van de deelnemer kan het wenselijk zijn om de risicodekking langer voort te zetten dan gedurende de in de Consultatieversie opgenomen uitlooperperiode van minimaal drie maanden, dan wel na afloop van de voortzetting van de risicodekking gedurende de WW-periode. Daarom is in de Consultatieversie voor de deelnemer bij het einde van de uitlooperperiode dan wel na

afloop van de risicodekking gedurende de WW-periode een keuzemoment te geven om de risicodekking vrijwillig voort te zetten door middel van een uitruil van het gespaarde pensioenkapitaal. Dat is op dit moment overigens ook al mogelijk zonder dat de periode van voortzetting is beperkt.

De regering acht het echter wenselijk om hier een maximale termijn aan te verbinden. De Consultatieversie stelt een beperking van drie jaar. Concreet betekent dit dat een deelnemer bij beëindiging van de deelname, na afloop van de uitlooperperiode of het einde van de WW-periode, ervoor kan kiezen om de risicodekking voort te zetten. Met als maximum een periode van drie jaar. Deze periode van drie jaar sluit aan bij de huidige maximale termijn van de vrijwillige voortzetting (art. 54 lid 1 Pensioenwet).

De termijn is gesteld op drie jaar onder meer om te voorkomen dat het volledige pensioenkapitaal wordt gebruikt ter financiering van de voorzetting van de risicodekking. Als het risico zich niet voordoet, heeft de risicodekking na afloop van de verzekerde periode geen waarde meer. Tegelijkertijd is het pensioenkapitaal, waaruit de risicopremies worden onttrokken wel verminderd. Door hier een beperking aan te stellen, behoudt het grootste deel van het pensioenkapitaal de pensioenbestemming. Onderstaande berekeningen geven de gevolgen weer wanneer de risicodekking (50% van het laatste pensioengevend salaris) bij beëindiging van deelname de risicodekking tot aan de pensioendatum wordt voortgezet ten laste van het pensioenkapitaal.

Tabel 1: gevolgen voor ouderdomspensioen bij voortzetting risicodekking

Leeftijd	Deelnemings-jaren	Salaris	Ouderdomspensioen op pensioendatum			Partnerpensioen op pensioendatum *)		
			Dekking partner-pensioen	Zonder voortzetting risicodekking	Met voortzetting risicodekking	Verlies door risicopremies	Zonder voortzetting risicodekking	Met voortzetting risicodekking
25	5	37.000	18.500	9.249	2.711	69%	9.599	5.022
30	10	37.000	18.500	15.449	9.977	35%	16.615	12.784
40	20	37.000	18.500	21.275	17.554	17%	24.888	22.284
50	30	37.000	18.500	21.087	19.286	9%	27.680	26.420
25	5	74.000	37.000	24.489	11.731	51%	20.267	11.336
30	10	74.000	37.000	40.904	30.412	25%	34.433	27.088
40	20	74.000	37.000	56.328	50.005	11%	49.426	45.000
50	30	74.000	37.000	55.831	53.463	4%	52.001	50.344
35	5	37.000	18.500	6.387	1.095	82%	7.163	3.459
40	10	37.000	18.500	10.637	6.220	41%	12.444	9.352
50	20	37.000	18.500	14.058	11.625	17%	18.454	16.751
60	30	37.000	18.500	13.134	12.431	5%	20.326	19.834
35	5	74.000	37.000	16.910	6.561	61%	14.529	7.285
40	10	74.000	37.000	28.164	19.792	29%	24.713	18.852
50	20	74.000	37.000	37.220	33.174	11%	34.667	31.835
60	30	74.000	37.000	34.774	34.022	2%	35.474	34.948

Bron: Sprenkels & Verschuren

*) inclusief AOW voor een ongehuwde voor zover toe te rekenen aan de deelnemingsjaren.

Voortzetting van de risicodekking ten laste van het opgebouwde pensioenkapitaal kan een flinke hap uit het pensioenkapitaal nemen en daarmee het ouderdomspensioen en het partnerpensioen bij overlijden na de pensioendatum flink verminderen. Dit is (percentueel gezien) vooral het geval bij deelnemers:

- met een klein pensioenkapitaal;
- met een laag salaris: dit wordt veroorzaakt doordat de pensioenopbouw uitgaat van de pensioengrondslag maar de risicodekking van het salaris. De risicopremies zijn bij een laag salaris daarom relatief hoog ten opzichte van het pensioenkapitaal;
- met een hoge leeftijd bij het einde van de deelneming: de risicopremies zijn gemiddeld hoog,

- terwijl het pensioenkapitaal nog maar korte tijd heeft om te renderen;
- in bepaalde economische ‘slecht weer’- scenario’s kunnen de risicopremies zelfs het gehele pensioenkapitaal verbruiken.

Mogelijk laat de wetgever de in de Consultatieversie opgenomen maximumtermijn los. Dit leidt dan wel tot de hiervoor genoemde uitkomsten, wat (alsnog) kan leiden tot schrijnende gevallen Als de (gewezen) deelnemer niet komt te overlijden ontstaat er namelijk een ander probleem, namelijk onvoldoende ouderdomspensioen. Maar waarom kan de keuze voor de termijn niet worden overgelaten aan de (gewezen) deelnemer? Dat kan een goede richting zijn zodat de betrokkene een voor zijn eigen situatie passende keuze kan maken. Aanvullende informatievoorschriften zijn dan wel nodig opdat een welbewuste keuze kan worden gemaakt.

3.2.4. Geen uitruil meer van ouderdomspensioen

Op dit moment is in de Pensioenwet geregeld dat de (gewezen) deelnemer het recht heeft om bij beëindiging van de deelneming een (deel van) het ouderdomspensioen te gebruiken (ruilen) voor een opgebouwd partnerpensioen (art. 61 lid 1 sub a. Pensioenwet). Deze uitruil is onder andere van belang voor deelnemers in pensioenregelingen met een partnerpensioen op risicobasis. De hoogte van het partnerpensioen kan dan lager zijn dan de dekking in de laatste pensioenregeling (zie ook hiervoor onder 1.), als verstreken dienstjaren niet worden meegenomen.²⁹

Met de Consultatieversie is het niet langer mogelijk om ouderdomspensioen na einde dienstverband in te zetten voor opbouw van partnerpensioen ter dekking van het risico op overlijden vóór de pensioendatum. Dit risico kan namelijk enkel nog worden gedekt op risicobasis. Die voortgezette risicodekking wordt dan weer gefinancierd uit de waarde van het ouderdomspensioen. Uitrui van ouderdomspensioen in partnerpensioen (op kapitaalbasis) bedoeld ter dekking van het risico op overlijden ná pensioendatum is nog wel mogelijk.

3.2.5. Geen wijziging vrijwillige voortzetting

De regering merkt op dat de Pensioenwet op dit moment reeds mogelijkheden kent om bij het einde van de dienstbetrekking de pensioenregeling vrijwillig en voor eigen rekening voort te zetten (art. 54 Pensioenwet). Deze regeling van vrijwillige voortzetting biedt deelnemers bij het einde van hun dienstbetrekking de mogelijkheid om zowel hun ouderdomspensioen als (in de nieuwe situatie) de risicodekking voor partnerpensioen gedurende ten hoogste drie jaar vanaf de beëindiging van de dienstbetrekking voort te zetten en daarmee eventuele financiële risico’s te beperken. Van deze termijn kan worden afgeweken indien de deelnemer na de beëindiging van de dienstbetrekking een periodieke uitkering ontvangt ter vervanging van in verband met de beëindiging van de dienstbetrekking gederfde inkomsten op grond van een tussen één of meer werkgevers en één of meer werknemers afgesproken regeling. De periode waarin sprake kan zijn van vrijwillige voortzetting is dan ten hoogste drie jaar of de periode waarin de uitkering wordt ontvangen indien deze langer is. De Consultatieversie stelt geen wijzigingen voor op deze mogelijkheden.

Dit is wel een andere situatie dan het voortzetten de risicodekking uit het pensioenkapitaal. Bij vrijwillige voortzetting wordt de (gehele) pensioenregeling voortgezet, de voortgezette risicodekking gaat dan niet ten laste van het opgebouwde pensioenkapitaal. De gehele premie moet worden betaald door de gewezen deelnemer, wat een drempel kan opwerpen ten aanzien van voortzetting. Mogelijk is dat ook de reden dat er in beperkte mate gebruik wordt gemaakt van deze mogelijkheid.

---

²⁹ Tenzij in de nieuwe regeling de verstreken dienstjaren kunnen worden meegenomen in de bepaling van de hoogte van het partnerpensioen op risicobasis. Zie 2.6 van het Besluit d.d. 11 december 2018, nr. 2018-28514.

Hoofdstuk 4: alternatieven in uitkeringsritme

4.1. Inleiding

In de hoofdstukken 2 en 3 stond het recht op een partnerpensioen centraal. In dit hoofdstuk gaan wij in op de uitkering van een partnerpensioen. Hiervoor zijn twee redenen. Ten eerste voorziet de Consultatieversie in belangrijke wijzigingen ten aanzien van de uitkering van partnerpensioenen. Ten tweede zijn er alternatieven in het uitkeringsritme van het partnerpensioen die niet in de Consultatieversie zijn opgenomen, maar desondanks de aandacht verdienen. In dit hoofdstuk bespreken wij achtereenvolgens de volgende onderwerpen: het ineens opnemen van het partnerpensioen, een partnerpensioen met een tijdelijke uitkering, de hoog-laagconstructie, een koppeling van de uitkering aan het salaris, uitruil en dubbele dekking.

4.2. Tot 10% van het opgebouwde pensioen ineens

Vanaf 2023 wordt het mogelijk om tot 10% van de waarde van het opgebouwde pensioen ineens op te nemen op pensioeningangsdatum of een latere AOW-datum. Dit geldt voornamelijk enkel voor het opgebouwde ouderdompensioen.³⁰ De mogelijkheid om tot 10% van het opgebouwde pensioen ineens op te nemen, kan via een wijziging van het nieuwe artikel 69a Pensioenwet alsnog gaan gelden voor het partnerpensioen (op opbouwbasis).

Het tot 10% ineens opnemen van het opgebouwde partnerpensioen is uitgewerkt door de Stichting van de Arbeid. De StvdA noemt als moment waarop de partner voor deze opname ineens kan opteren, het moment van overlijden van de (gewezen) werknemer of gepensioneerde. Dit is een logisch moment omdat het keuzemoment, evenals bij het ouderdompensioen, dan direct voorafgaand aan aanvang van de periodieke uitkeringen ligt. De StvdA is geen voorstander van het tot 10% ineens opnemen van het partnerpensioen. Het argument hiervoor is dat de hoogte van die eenmalige uitkering dan afhankelijk is van het moment van overlijden van de (gewezen) werknemer of gepensioneerde.³¹ Dit argument is op zich juist, maar dit is wat ons betreft geen overkomelijk bezwaar. Het is dan aan de partner om te bepalen of hij of zij het bedrag ineens voldoende vindt om hiervoor te opteren.

In de parlementaire geschiedenis van de Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen, de wet waarin de mogelijkheid tot het ineens opnemen van tot 10% van het ouderdompensioen is opgenomen, wordt voor zover ons bekend niet aangegeven waarom een dergelijke opname niet mogelijk is voor het partnerpensioen. Dit is wat ons betreft opmerkelijk, omdat uit diezelfde parlementaire geschiedenis wel blijkt dat een uitkering van partnerpensioen veelal 10% lager wordt indien een (gewezen) werknemer voor een opname ineens van 10% van het ouderdompensioen kiest. De hoogte van het partnerpensioen is namelijk veelal gekoppeld aan de hoogte van het ouderdompensioen.³² Verder blijkt uit kwalitatief onderzoek dat nabestaanden weinig bezwaren hebben tegen het tot 10% ineens opnemen van het opgebouwde partnerpensioen.³³ Al met al zien wij voldoende argumenten om het tot 10% ineens opnemen van het opgebouwde partnerpensioen alsnog mogelijk te maken.

4.3. Volledig bedrag ineens

Een alternatief dat verder gaat dan het onder 4.1 genoemde alternatief, is de gehele waarde van het opgebouwde partnerpensioen ineens opnemen. Qua tijdstip van opname ligt wederom het moment van

---

³⁰ *Kamerstukken II 2020-2021*, 35 555, nr. 3, MvT, p. 50.

³¹ Stichting van de Arbeid, Advies nabestaandenpensioen, juni 2020, p. 34.

³² *Kamerstukken II 2020-2021*, 35 555, nr. 3, MvT, p. 50.

³³ Kantar Public, Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen, juni 2021, p. 17.

overlijden van de (gewezen) deelnemer of gepensioneerde voor de hand. Er is voor zover ons bekend relatief weinig onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om de gehele waarde van het opgebouwde partnerpensioen ineens op te nemen. In het (beperkte) onderzoek dat hieromtrent wel is gedaan, worden te veel keuzestress voor de partner en een te groot risico dat het bedrag ineens niet goed wordt geïnvesteerd dan wel in een relatief vroeg stadium wordt uitgegeven, als nadelen genoemd.³⁴ Wij onderschrijven deze nadelen/ risico's. Daarnaast geldt als nadeel van het geheel ineens opnemen van het partnerpensioen, dat gemiddelde belastingtarief en impact op toeslagen veel groter zijn dan bij levenslange uitkeringen. Zoals elders aangegeven is het onzes inziens te optimistisch om te veronderstellen dat deelnemers en partners deze impact zelf in kaart kunnen brengen.³⁵ Door de hiervoor genoemde nadelen zijn wij geen voorstander van het geheel ineens opnemen van het opgebouwde partnerpensioen.

4.4. Tijdelijke uitkering van vijf jaar

In tegenstelling tot bij het ouderdomspensioen, is er momenteel geen wettelijke verplichting die voorschrijft dat partnerpensioen in een levenslange uitkering moet voorzien. Desondanks leert de praktijk dat nagenoeg alle pensioenregelingen in een partnerpensioen met een levenslange uitkering voorzien. Een alternatief voor een levenslange uitkering, is een uitkering met een beperkte looptijd, bijvoorbeeld vijf jaar. Bij een uitkering met een beperkte looptijd zijn twee varianten denkbaar. Ten eerste de variant waar de looptijd door de wetgever is vastgesteld en waar geen uitzonderingen op mogelijk zijn. Ten tweede de variant waar een bepaalde looptijd de default optie is, maar waarbij de partner voor een langere/levenslange uitkering kan opteren.

De StvdA heeft onderzoek gedaan naar een partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum met een looptijd van vijf jaar als default optie en met de mogelijkheid om alsnog voor een langere looptijd te kiezen. Daarbij is uitgegaan van een partnerpensioen dat, als dat inderdaad in vijf jaar wordt uitgekeerd, een volledig jaarsalaris bedraagt. De uitkering is dus onafhankelijk van het aantal dienstjaren. Verder is voor een periode van vijf jaar gekozen omdat dit aansluit bij de wettelijke termijn voor partneralimentatie. De aanleiding voor het onderzoeken van dit alternatief is dat partners vaak de eerste jaren na het overlijden de behoefte hebben om het inkomen op peil te houden.³⁶ Wij onderschrijven dit argument. Zoals het kabinet aangeeft, heeft namelijk zelfs in een tweeverdienershuishouden, het wegvallen van één van de inkomens een enorme impact.³⁷ Wel is het zo dat de partner na een aantal jaren na overlijden, in staat moet zijn om de kosten van levensonderhoud aan te passen en/of aanvullend inkomen uit arbeid te verkrijgen. Hier kan ook de parallel met de duur van de partneralimentatie worden getrokken. Het kabinet heeft die termijn namelijk verdedigd met de argumenten dat de ex-partner daarna in eigen levenshoud kan voorzien en kan deelnemen aan het arbeidsproces.³⁸

Als nadeel van uitkering met een beperkte looptijd noemt de StvdA dat (de hoogte van) het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum, niet goed aansluit bij het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum.³⁹ Dit is juist, maar onzes inziens inherent aan de keuze voor een partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum met een beperkte looptijd. Daarnaast kan er gedurende de looptijd van partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum, nog een inkomen uit arbeid zijn, terwijl dit veelal niet het geval is bij een partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum. Het totale inkomen voor – en na pensioendatum hoeft dus niet veel te verschillen. Belangrijk voordeel van een partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum met een beperkte looptijd, is de

---

³⁴ Kantar Public, Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen, juni 2021, p. 12.

³⁵ Dieleman, B., Analyse Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen, TPV 2021/12, par. 3.3.

³⁶ StvdA, Advies nabestaandenpensioen, juni 2020, p. 24.

³⁷ Consultatieversie Wet toekomst pensioenen, p. 124.

³⁸ Kamerstukken II 2014-2015, 34 231, nr. 3, par. 5.

³⁹ StvdA, Advies nabestaandenpensioen, juni 2020, p. 36.

bevordering van de arbeidsparticipatie. Zodra de looptijd van dit pensioen voorbij is, zal er immers behoefte zijn aan inkomen en wordt de partner gestimuleerd om (meer) te gaan werken.⁴⁰ Overigens is er ook geen sprake meer van aansluiting tussen de hoogte van het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum en bij het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum, indien het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum conform de Consultatieversie wordt aangepast naar 50% van het salaris.

In aanvulling op het bovenstaande zien wij twee andere nadelen bij een partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum met een beperkte looptijd. Ten eerste is de gemiddelde belastingdruk en impact op toeslagen is groter, bij een relatief hoge uitkering die men gedurende bijvoorbeeld vijf jaar ontvangt, dan in het geval van een relatief lage maar levenslange uitkering. Ten tweede bestaat bij dit alternatief het risico dat partners hun financiële behoeften niet goed kunnen inschatten omdat zij onvoldoende financieel onderlegd zijn. Dit zou dan tot gevolg hebben dat er na het verstrijken van de looptijd van het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum, te weinig financiële middelen resteren om in het levensonderhoud te voorzien.⁴¹ Hier kan overigens tegen in worden gebracht, dat dit alternatief juist om die reden de arbeidsparticipatie stimuleert.

De StvdA heeft enkel gekeken naar een partnerpensioen met een beperkte looptijd in het geval van overlijden voor pensioendatum. In die optiek ontvangt de partner bij overlijden na pensioendatum een levenslange uitkering. De StvdA heeft niet nader gemotiveerd waarom zij een partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum met een beperkte looptijd niet heeft onderzocht, maar de reden hiervoor ligt voor de hand. Dit zou namelijk betekenen dat de partner, nadat de looptijd van het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum is verstreken, geheel geen pensioen meer ontvangt. Dit terwijl de partner dan vermoedelijk een leeftijd heeft bereikt waarop hij of zij logischerwijs niet meer aan het arbeidsproces kan deelnemen.

Uit het advies van de StvdA advies blijkt onzes inziens onvoldoende waarom zij een partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum met een beperkte looptijd, niet aanbeveelt. Daarentegen geeft de Consultatieversie aan, dat het kabinet positief staat tegen uitkeringen van partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum ter hoogte van maximaal een jaarsalaris.⁴² Met name vanwege het onzes inziens zwaarwegende argument van de behoefte van nabestaanden om het inkomen op peil te houden in de eerste jaren na het overlijden, raden wij aan om bovengenoemd alternatief nader te onderzoeken. De StvdA signaleert de behoefte van nabestaanden om het inkomen op peil te houden in de eerste jaren na het overlijden namelijk wel, maar ons is niet duidelijk of hier een uitgebreid onderzoek onder deelnemers en/of nabestaanden aan ten grondslag ligt.

4.5. Ruimere hoog-laagconstructie

Op grond van artikel 63 Pensioenwet is thans een variatie in de hoogte van de uitkeringen binnen een bandbreedte van 100-75 mogelijk. Een dergelijk uitkeringsritme wordt veelal aangeduid als een hoog-laagconstructie. Een dergelijke variatie in uitkeringen geldt ook voor het partnerpensioen. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen het partnerpensioen bij overlijden voor of na pensioendatum. Dat een hoog-laagconstructie mogelijk is bij het partnerpensioen blijkt niet nadrukkelijk uit de Pensioenwet maar wel uit artikel 18d van de Wet LB 1964.

Een variatie in de hoogte van de uitkeringen geeft de partner enerzijds het vooruitzicht van een levenslange uitkering en anderzijds enige flexibiliteit. Uit onderzoek blijkt dat partners veel waarde hechten aan het vooruitzicht op een levenslange uitkering⁴³. Verder sluit variatie in de hoogte van de uitkering aan bij het uitgavenpatroon van partners die de pensioenleeftijd hebben bereikt. Uit

---

⁴⁰ StvdA, Advies nabestaandenpensioen, juni 2020, p. 45.

⁴¹ Kantar Public, Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen, juni 2021, p. 16.

⁴² Consultatieversie, p. 129.

⁴³ Kantar Public, Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen, juni 2021, p. 14.

onderzoek blijkt namelijk dat de uitgaven van relatief jonge gepensioneerden hoger zijn dan de uitgaven van relatief oude gepensioneerden.⁴⁴

Een verruiming van bovengenoemde bandbreedte van 100-75 tot bijvoorbeeld 100-66 of 100-50 is mogelijk via een wetswijziging. Belangrijk argument voor een dergelijke verruiming van de bandbreedte is, althans bij partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum, dat de looptijd van de uitkeringen niet wordt beperkt. Daarmee zou het verruimen van de bandbreedte een alternatief kunnen zijn voor het eerder besproken partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum dat gedurende vijf jaar wordt uitgekeerd, terwijl tegemoetgekomen wordt aan de wens om het inkomen direct na overlijden zoveel als mogelijk gelijk te houden. In het geval van het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum, lijkt het belangrijkste argument voor een versoepeling van de bandbreedte, dat dit nog meer aansluit bij eerdergenoemde uitgavenpatroon van gepensioneerde partners.

De Consultatieversie gaat niet in op het verruimen van de bandbreedte van de hoog-laagconstructie. Hetzelfde geldt voor andere in dit onderzoek aangehaalde bronnen. Wellicht houdt dit verband met de conclusie dat het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum over het algemeen goed geregeld is.⁴⁵ Verder dient te worden bedacht dat het verruimen van de bandbreedte van de hoog-laagconstructie voor enkel het partnerpensioen, niet logisch is. Een dergelijke verruiming zou echter ook voor het ouderdompensioen kunnen gelden. Met inachtneming van het bovenstaande zijn wij terughoudend ten aanzien van het verruimen van de bandbreedte van de hoog-laagconstructie,

4.6. Uitkering van 50% van volledig salaris bij overlijden na pensioendatum

De Consultatieversie wil bij het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum uitgaan van een uitkering van ten hoogste 50% van het volledige salaris in plaats van 70% van te bereiken ouderdompensioen. Als reden hiervoor wordt genoemd dat een uitkering van 50% van het volledige salaris (en zonder franchise), een positief effect heeft op de hoogte van het partnerpensioen van degenen met een relatief laag inkomen.⁴⁶ Wij onderschrijven dit argument volledig. Dit geldt echter ook bij het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum. Indien ook bij het partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum wordt aangesloten bij een uitkering van 50% van het volledige salaris, wordt op dit punt bovendien uniformiteit behouden met het partnerpensioen bij overlijden voor pensioendatum. In de door ons aangehaalde onderzoeken wordt niet nader ingegaan op een partnerpensioen bij overlijden na pensioendatum met een uitkering van 50% van het volledige salaris. De zojuist genoemde argumenten pleiten ervoor om geen onderscheid te maken tussen het partnerpensioen bij overlijden voor en na pensioendatum. Hier staat tegenover dat een hoger pensioen uiteraard gepaard gaat met hogere kosten en bijgevolg hogere premies. Voorkomen moet worden dat de kosten contraproductief werken en werkgevers geen of nog slechts een laag partnerpensioen in de pensioenovereenkomst willen opnemen.

4.7. Uitruil

In eerder onderzoek is aandacht gevraagd voor de gevolgen van uitruil van ouderdompensioen in partnerpensioen en vice versa. Men constateert namelijk een risico van onderschatting van de financiële gevolgen van uitruil door werknemers en partners.⁴⁷

Wij delen bovengenoemde zorg niet direct, althans niet in die zin dat wij op dit punt aanpassing van regelgeving wenselijk achten. Enerzijds omdat uitruil van partnerpensioen in ouderdompensioen met name aantrekkelijk is bij de afwezigheid van een partner. De financiële risico's van uitruil lijken ons dan beperkt. Anderzijds omdat uitruil van ouderdompensioen in partnerpensioen wordt beperkt door

---

⁴⁴ CBS, 65-plusser besteedt naar verhouding groot deel inkomen, nieuwsbericht 17 maart 2017

⁴⁵ StvdA, Advies nabestaandenpensioen, juni 2020, p. 2.

⁴⁶ Consultatieversie, p. 129.

⁴⁷ Netspar, Nabestaandenpensioen; versnipperde vormgeving vertroebelt risico's, Occasional 06-2017, p. 42

vereiste van artikel 61 Pensioenwet dat het partnerpensioen na uitruil maximaal 70% van het ouderdompensioen bedraagt. Een dergelijke uitruil is dus beperkt tot de gevallen dat een pensioenregeling voorziet in een partnerpensioen met een substantieel lagere uitkering dan 70% van het ouderdompensioen.

4.8. Twee keer partnerpensioen

Zoals eerder in dit paper besproken, voorziet de Consultatieversie in het recht voor de deelnemer voor een vrijwillige voortzetting van de risicodekking bij einde dienstverband. Deze vrijwillige voortzetting, welke is opgenomen in het voorgestelde artikel 61a Pensioenwet, betreft een periode van drie jaar. In tegenstelling tot bij de voorgestelde uitlooperperiode van de risicodekking bij einde dienstverband, voorziet de Consultatieversie niet in het beëindigen van de vrijwillige voortzetting van risicodekking, indien de werknemer een nieuwe dienstbetrekking aan gaat.

Consequentie van het bovenstaande is dat mogelijk is, dat er twee keer een uitkering uit hoofde van partnerpensioen plaats vindt; eenmaal keer vanwege de vrijwillige voortzetting van de risicodekking bij einde dienstverband en eenmaal keer vanwege deelname in een pensioenregeling van de nieuwe werkgever. Dit lijkt ons onwenselijk. De partner is in die situatie als het ware dubbel verzekerd, met alle pensioenpremies van dien. Daarnaast staat twee keer op partnerpensioen haaks op de relevante fiscale regelgeving. De omvang van het recht op partnerpensioen is (en blijft) immers gemaximeerd via artikel 18b Wet LB 1964. Dit betekent dat in het geval van twee keer partnerpensioen, er slechts eenmaal sprake is van een fiscaal gefaciliteerd pensioen. Consequentie hiervan is dat het werkgeversdeel van de premie van het niet fiscaal gefaciliteerde partnerpensioen tot het belastbaar loon van de deelnemer wordt gerekend en dat het werknemersdeel van die premie niet in mindering komt op het belastbare loon.

Het bovenstaande kan onzes inziens voorkomen door enkel fiscale facilitering van (partner)pensioen te verlenen indien en voor zover er geen sprake is van samenloop van vrijwillige voortzetting van de risicodekking en deelname in een pensioenregeling van een andere werkgever. Een soortgelijke anticumulatiebepaling geldt reeds voor de vrijwillige voortzetting van ouderdompensioen bij einde dienstbetrekking.⁴⁸

---

⁴⁸ Besluit van de staatssecretaris van Financiën van 11 december 2018, *Staatscourant* nr. 68653, par. 2.3.

Hoofdstuk 5: Partnerpensioen bij scheiding en voor zelfstandigen en het alternatief van wettelijke regeling

5.1. Partnerpensioen bij scheiding

5.1.1. Geen bijzonder partnerpensioen

Op grond van de Consultatieversie is het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum een nabestaandenpensioen op risicobasis (voorgesteld art. 16 Pensioenwet). Er is daarom geen ‘opgebouwde’ aanspraak op partnerpensioen meer, zodat deze ook niet bij beëindiging van de deelneming behouden kan blijven zoals omschreven in art. 55 Pensioenwet. Het partnerpensioen vervalt integendeel (behoudens de beperkte uitloopdekking zoals in Hoofdstuk 3 beschreven). Dit werkt door in de aanspraken op partnerpensioen in geval van scheiding: in geval van scheiding verkrijgt de gewezen partner een zodanige aanspraak als de deelnemer zou hebben behouden of heeft behouden bij beëindiging van de deelneming (het zogenaamde bijzonder partnerpensioen). Aangezien het partnerpensioen op risicobasis niet behouden blijft bij einde deelneming, verkrijgt de gewezen partner geen bijzonder partnerpensioen. Dit is overigens ook onder de huidige Pensioenwet het geval indien het partnerpensioen op risicobasis is vormgegeven. In zoverre is dit geen nieuwe situatie onder de toekomstige wetgeving. Het verschil is wel dat in het huidige recht een andere keuze mogelijk is door het partnerpensioen op opbouwbasis vorm te geven. Die keuzemogelijkheid is er onder de toekomstige wetgeving, uitgaande van de Consultatieversie, niet meer zijn voor het partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum.

5.1.2 Pensioenverweer herleeft

Vanwege het niet verkrijgen van een bijzonder partnerpensioen kan het zijn dat het pensioenverweer in geval van scheiding herleeft. Althans aan belang wint, omdat onder de toekomstige wetgeving alle partnerpensioenen op risicobasis zullen zijn, terwijl het op dit moment – als bij 5.1.1 al opgemerkt - ook op opbouwbasis kan.⁴⁹

Het pensioenverweer is een verweermiddel tegen een verzoek om scheiding, neergelegd in art. 1:153 BW, waarvan de tekst luidt:

1. *Indien als gevolg van de verzochte echtscheiding een bestaand vooruitzicht op uitkeringen aan de andere echtgenoot na vooroverlijden van de echtgenoot die het verzoek heeft gedaan zou teloorgaan of in ernstige mate zou verminderen, en de andere echtgenoot deswege tegen dat verzoek verweer voert, kan deze niet worden toegewezen voordat daaromtrent een voorziening is getroffen die, gelet op de omstandigheden van het geval, ten opzichte van beide echtgenoten billijk is te achten. De rechter kan daartoe een termijn stellen.*
2. *Het eerste lid is niet van toepassing:*
  - a. *indien redelijkerwijs te verwachten is dat de andere echtgenoot zelf voor dat geval voldoende voorzieningen kan treffen;*
  - b. *indien de duurzame ontwrichting van het huwelijk in overwegende mate te wijten is aan de andere echtgenoot.*

Voor een succesvol beroep op het pensioenverweer zijn blijkens deze tekst drie punten van belang:

- 1) Er moet er een ‘bestaand vooruitzicht op uitkeringen’ in geval van vooroverlijden verloren gaan.

---

⁴⁹ Zie ook mijn aantekening in *PJ* 2004/115: het pensioenverweer zal met de toen zichtbare opkomst van het risiconabestaandenpensioen aan betekenis winnen.

- 2) Is dat het geval dan moet een voor beide echtgenoten billijk te achten voorziening worden getroffen.
- 3) Dit geldt evenwel niet indien de echtgenoot zelf voldoende voorzieningen kan treffen voor het geval van vooroverlijden van de andere echtgenoot.

Het eerste punt is dus dat een bestaand vooruitzicht op uitkeringen verloren gaat. Op het eerste gezicht is daarvan sprake: door scheiding vervalt het partnerpensioen op risicobasis, zonder scheiding zou de aanspraak op partnerpensioen blijven bestaan.⁵⁰ Maar als tweede gezicht kan de vraag worden gesteld in hoeverre het partnerpensioen op risicobasis als een ‘bestaand’ vooruitzicht is, nu er geen opgebouwde aanspraak is die behouden kan blijven. Naar ons oordeel kan hier – uitgaande van ongewijzigde omstandigheden – wel van een bestaand vooruitzicht worden gesproken, ook al is dit weliswaar zwakker qua rechtshalte dan een bestaand recht. In de rechtspraak heeft Rechtbank Den Haag 25 juli 2013, *PJ* 2013/186 geoordeeld dat wegens de overgang in de pensioenregeling naar een partnerpensioen op risicobasis en een daardoor beperkt bijzonder partnerpensioen na scheiding, een bestaand vooruitzicht in ernstige mate verminderde. Zie ook Hof Den Haag 16 juni 2004, *PJ* 2004/115: omdat er geen bijzonder nabestaandenpensioen wordt toegekend⁵¹ slaagt het pensioenverweer.

Er is onzekerheid of het vooruitzicht op partnerpensioen zonder scheiding zou blijven bestaan, omdat er sprake kan zijn van beëindiging van de deelneming. Dan vervalt dat vooruitzicht (behoudens eerdergenoemde uitlooperperiode). Dat hoeft niet het einde van een vooruitzicht op partnerpensioen te zijn, want de echtgenoot kan in een andere pensioenregeling gaan deelnemen met wederom een zelfde of vergelijkbare dekking van partnerpensioen op risicobasis. Dit zijn elementen die naar ons oordeel in de afweging van hetgeen billijk is te achten bij de treffen voorziening meegenomen dienen te worden. Dit zal een complex gepuzzel opleveren, waarbij dan ook nog eens nagegaan moet worden of de echtgenoot niet zelf in staat is voorzieningen te treffen.⁵² Wanneer dit allemaal op de tafel van de scheidingsrechter wordt gelegd, is niet te verwachten dat deze hier voetstoots zonder (actuariële) voorlichting door een deskundige over kan beslissen. Het is doelmatig om partijen bij een scheiding te stimuleren goed na te gaan wat de gevolgen zijn van een scheiding en daar afspraken over te maken. Dit niet alleen ten aanzien van het pensioenverweer, maar ook over de pensioenverevening. Het door de Pensioenfederatie voorgestelde ‘pensioenplan’ bij scheiding⁵³ is hiervoor een geschikt middel. Komen partijen er niet gezamenlijk uit, dan is een optie om een beslissing over het pensioenverweer aan een scheidingsbemiddelaar voor te leggen, waarbij ook dan het vraagstuk van de pensioenverevening betrokken kan worden.

5.2. Partnerpensioen voor zelfstandigen

Het is een zorgelijke ontwikkeling dat zo weinig zelfstandigen sparen voor pensioen en het is belangrijke dat ook zelfstandigen pensioen opbouwen.⁵⁴ Een knelpunt in het huidige pensioenstelsel in het geval een werknemer zelfstandige wordt veroorzaakt door de doorsneemethodiek: bij een switch van werknemerschap naar de positie als zelfstandige heeft deze persoon als zelfstandige niet meer

---

⁵⁰ Het bij een partnerpensioen op opbouwbasis te verkrijgen bijzonder partnerpensioen werd in de rechtspraak als billijke voorziening aangemerkt, zie Hoge Raad 5 maart 2004, *PJ* 2004/78.

⁵¹ De aan de orde zijnde Surinaamse wetgeving voorzagt daar niet in.

⁵² In de aangehaalde uitspraak van Rechtbank Den Haag 25 juli 2013 oordeelde zij dat er geen voorziening getroffen hoefde te worden voor vermindering van het vooruitzicht op partnerpensioen omdat de vrouw voldoende eigen inkomen had. Zie ook Hof Amsterdam 3 mei 2016, *PJ* 2016/116 dat een billijke voorziening voor het verminderen van het uitzicht op partnerpensioen niet betekent een compensatie zonder dat van de vrouw verwacht mag worden dat zij zelf ook uit haar vermogen een bijdrage levert. Zie ook Hof Den Haag 14 maart 2012, *PJ* 2012/192: na verdeling huwelijksgoederengemeenschap had de vrouw voldoende middelen om een eigen voorziening te treffen. Rechtbank Alkmaar 18 februari 2010, *PJ* 2010/150 achtte de ruil van ouderdomspensioen naar partnerpensioen een billijke voorziening.

⁵³ Zie Position Paper van 15 juli 2020 ‘Wet pensioenverdeling bij scheiding kan eenvoudiger’, <https://www.pensioenfederatie.nl/website/themas/pensioenuitvoering/pensioen-en-scheiding>.

⁵⁴ MvT bij Consultatieversie Wet toekomst pensioenen, par. 11b.1.

profijt van die methodiek (doordat geen profijt meer kan worden getrokken van de actuariële voor de oudere deelnemers te lage doorsneepremie⁵⁵). Dat is een van de argumenten voor het invoeren van de combinatie van een doorsneepremie (uniforme premie) met actuariële toekenning van pensioenaanspraken.

Ook voor het partnerpensioen is de switch van werknemerschap naar de positie als zelfstandige nadelig, omdat vanwege het risicokarakter het partnerpensioen dan vervalt (behoudens de korte uitlooperperiode en andere in Hoofdstuk 3 beschreven opties voor blijvende dekking). Bij zo'n switch naar zelfstandige heeft deze persoon geen enkel profijt van de – soms jarenlang – betaalde premie voor het partnerpensioen. Op zich geldt dit voor een ieder bij het einde van de deelneming, maar werknemers zijn bij een opvolgende werkgever vaak weer verzekerd voor partnerpensioen, mede dankzij het risicokarakter en de diensttijdonafhankelijkheid van de uitkering. Het vervallen van het partnerpensioen voor degene die zelfstandige wordt, zou een belangrijk punt van aandacht moeten zijn voor die zelfstandige en ook voor pensioenuitvoerders bij het geven van informatie bij einde van de deelneming. Vaak zal de zelfstandige door eigen individuele verzekering voor verzekering van het nabestaandenpensioen moeten voorzien. De opties daarvoor zijn beperkt, mede omdat premiepensioeninstellingen en pensioenfondsen – nog steeds – niet bevoegd zijn een pensioenproduct voor zelfstandigen uit te voeren (behoudens in geval van verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds of beroepspensioenregeling).⁵⁶ Dat het partnerpensioen op risicobasis vervalt bij einde deelneming is voor een ieder die gewezen deelnemer wordt het geval. Daar kan niet voor alleen de zelfstandige een uitzondering op worden gemaakt. Dit zet wel het pleidooi om alle pensioenuitvoerders in de tweede pijler de bevoegdheid te geven om pensioenproducten voor zelfstandigen aan te bieden extra kracht bij. Voor het toekennen van die bevoegdheid – met name relevant voor premiepensioeninstellingen pensioenfondsen, omdat verzekeraars al individuele verzekeringsproducten aan zelfstandigen mogen aanbieden – is het volstrekt niet nodig om te wachten op de aangekondigde experimenteerbepaling zelfstandigen.⁵⁷

5.3. Alternatief van wettelijke regeling

Een duidelijke verzekering van het nabestaandenpensioen om de risico's van het – onbewust – niet verzekerd zijn te verkleinen ligt ten grondslag aan de in de Consultatieversie voorgestelde wijzigingen bij het partnerpensioen. Er blijft echter ook met die wijzigingen het risico van schrijnende gevallen, met name in het geval dat de pensioenregeling van de (nieuwe) werkgever geen of een (heel) laag partnerpensioen kent of er een langere periode van werkloosheid is of men als zelfstandige gaat werken. De overheid tracht met de voorstellen voor het partnerpensioen sterk te sturen op de arbeidsvoorwaarde pensioen, het domein van werkgevers en werknemers en sociale partners. Er is dan een sterke inmenging in de onderhandelings- en contractsvrijheid ten aanzien van de arbeidsvoorwaarde pensioen en er ontstaat een beperking van de vrijheid van ondernemerschap.⁵⁸ Dit roept de vraag op of het niet meer passend is dat de overheid de kennelijk gevoelde verantwoordelijkheid laat uitmonden in een wettelijke dekking van het partnerpensioen en dat – wanneer het alleen aan het verrichten van arbeid is gekoppeld – voor alle arbeidsvormen.⁵⁹ Dus voor zowel werknemers als zelfstandigen. Dat lost het probleem van schrijnende gevallen in een klap op en

---

⁵⁵ Wel kan degene die winst uit onderneming geniet op grond van art. 54 lid 2 Pensioenwet de deelneming nog tien jaar vrijwillig voortzetten, indien de pensioenuitvoerder dit aanbiedt.

⁵⁶ In de notitie 'De PPI ook voor zelfstandigen' van 10 januari 2012 wees het Expertisecentrum Pensioenrecht er al op dat de door toen richtlijn 2003/41/EG, thans 2016/2341/EU (IBPV), geopende mogelijkheid om deze uitvoerders toe te staan om pensioenproducten voor zelfstandigen uit te voeren ten onrechte niet was benut door de Nederlandse wetgever. Zie ook H.M. Kappelle, Pensioen voor zzp'er hoeft niet te wachten tot 2022, WFR 2019/142.

⁵⁷ De in art. 150a Pensioenwet in de Consultatieversie voorgestelde experimenteerbepaling. Niet wachten is ook het pleidooi van Kappelle in WFR 2019/142, hiervoor aangehaald.

⁵⁸ De vrijheid van ondernemerschap zoals geborgd in art. 16 Handvest Grondrechten EU. Dit zou reden kunnen zijn een minder dwingend alternatief te overwegen zoals een sterke fiscale stimulans voor zelfstandigen.

⁵⁹ Voor het ouderdomspensioen is hier minder reden voor omdat dit op opbouwbasis en de schrijnende gevallen van onverzekerde zijn als bij het partnerpensioen zich daarom niet voordoet.

lost op de problematiek voor zelfstandigen en het vraagstuk van uitloopdekking, dan wel nieuwe werkgever, mogelijk zonder regeling voor partnerpensioen. De hoogte van het partnerpensioen kan een default zijn van een nader te bepalen percentage van het inkomen met een optie voor vrijwillige bijverzekering. De uitvoering kan bij de SVB worden gelegd.

Dit is geen blauwdruk voor een wettelijk partnerpensioenverzekering. Wel een idee dat overwogen kan worden en dan is nadere uitwerking ook uitvoeringstechnisch natuurlijk nodig. Daarbij kan ook de wellicht uitvoeringstechnisch eenvoudiger te realiseren invulling van een verplichte overlijdensrisicoverzekering als alternatief betrokken worden.

*****

Aan deze paper werkten mee: *allen zijn als fellow onderzoeker ook verbonden aan het Expertisecentrum Pensioenrecht*

Prof. Herman Kappelle
hoogleraar fiscaal pensioenrecht VU
en adviseur Aegon

Prof. Erik Lutjens
hoogleraar pensioenrecht VU
en advocaat bij DLA Piper

Bas Dieleman
belasting- en pensioenadviseur bij
bij Eversheds Sutherland

Mr. Monique van der Poel
bestuurder bij PME
en advocaat bij EPB-Law

Mr. Edwin Schop
partner bij Sprenkels & Verschuren

Bijlage

Toelichting Tabel 1

- Leeftijd, aantal deelnemingsjaren en salaris zijn de kenmerkend eigenschappen van de maatmensen.
- De hoogte van het partnerpensioen op risicobasis is onafhankelijk van de deelnemingstijd en is gesteld op 50% van het salaris.
- Het verwachte ouderdomspensioen op de pensioendatum respectievelijk ervan uitgaande dat de dekking van het partnerpensioen niet of wel is voortgezet ten laste van het pensioenkapitaal. De uitkomsten zijn de mediane uitkomsten van 2.000 scenario's.
- Voor het verwachte partnerpensioen op de pensioendatum is ervan uitgegaan dat de dekking van het partnerpensioen niet of wel is voortgezet ten laste van het pensioenkapitaal. De uitkomsten zijn de mediane uitkomsten van 2.000 scenario's.
- Om de partnerpensioenen te kunnen vergelijken met de dekking vóór pensioendatum zijn zij inclusief de AOW voor een ongehuwde, voor zover toe te rekenen aan de deelnemingsjaren. Voor een deelnemer met 20 deelnemingsjaren bijvoorbeeld is 20/50^e van de AOW meegerekend.
- Aangenomen is dat het pensioenkapitaal bij einde deelneming gelijk is aan de contante waarde van een ouderdomspensioen van 1,75% van de laatste pensioengrondslag (eindloon) en een partnerpensioen van 70% daarvan. De franchise is hierbij gesteld op € 14.544. De contante waarde is bepaald op onderstaande grondslagen.
- De voortgezette risicodekking vanaf einde deelneming tot de pensioenleeftijd is een partnerpensioen van 50% van het laatste salaris tijdens het dienstverband. De risicopremies zijn bepaald onder de aanname dat het opgebouwde pensioenkapitaal bij overlijden vrijvalt ten behoeve van het partnerpensioen. Hierbij is de vereenvoudigde aanname gedaan dat de vrijval gelijk is aan de contante waarde van een ouderdomspensioen van 1,75% van de laatste pensioengrondslag (eindloon) en een partnerpensioen van 70% daarvan. De risicopremies zijn verder bepaald op basis van de onderstaande grondslagen.
- Het pensioenkapitaal muteert van jaar op jaar. Enerzijds daalt het dan wel blijft het gelijk als gevolg van de al dan niet voortzetting van de risicodekking. Anderzijds verandert het kapitaal als gevolg van rendement. Ter bepaling van de rendementen op het pensioenkapitaal is dit verondersteld belegd te zijn volgens een neutrale life cycle. De rendementen volgen de DNB scenario-set Q1 2021 (2.000 scenario's), onder aftrek van 0,3% beleggingskosten. Pensioen op de pensioendatum.
- Op de pensioendatum wordt in elk van de scenario's het opgebouwde pensioenkapitaal omgezet in een ouderdomspensioen en een partnerpensioen van 70% daarvan op basis van de rentestand per die datum volgens het betreffende scenario en de onderstaande grondslagen.
- De volgende grondslagen zijn gehanteerd:
  - Berekeningsdatum 1 januari 2021
  - Pensioenleeftijd 68 jaar
  - Overlevingstafel AG 2020
  - Voor bepaling van de risicopremies en het aanvangspensioenkapitaal is uitgegaan van de door DNB gepubliceerde rentecurve (inclusief UFR) per 30 juni 2021
  - Tarieven hoofdverzekerde o.b.v. 75% van het tarief voor mannen, 25% voor vrouwen
  - Tarieven medeverzekerde o.b.v. 75% van het tarief voor vrouwen, 25% voor mannen
  - Opslag op de risicopremies: 10%
  - Opslag op de contante waarde bij de bepaling van het pensioenkapitaal: 2%
  - Verhoging AOW-uitkering 1,5% per jaar